

”LAULELEMME LAPSILLE PITKIN PÄIVÄÄ”

Musiikkikasvatuksen merkitys 1–3-vuotiaille lapsille
päiväkodin henkilöstön näkökulmasta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, sosiaalialan koulutus

kevät 2018

Marjut Tonttila

Sosiaalialan koulutus
Visamäki

Tekijä	Marjut Tonttila	Vuosi 2018
Työn nimi	”Laulellemme lapsille pitkin päivää” Musiikkikasvatuksen merkitys 1–3-vuotiaille lapsille päiväkodin henkilöstön näkökulmasta	
Työn ohjaaja	Saija Silvennoinen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia musiikkikasvatuksen merkitystä 1–3-vuotiaille lapsille päiväkodin henkilöstön näkökulmasta. Tutkimuksessa tarkasteltiin musiikkikasvatuksen roolia lapsiryhmän toiminnassa, musiikkikasvatuksen merkitystä 1–3-vuotiaan lapsen kasvu- ja kehitykselle, musiikkikasvatuksen kehittämistä lapsiryhmässä ja päiväkodissa sekä musiikin roolia varhaiskasvattajien omassa elämässä. Työelämän yhteistyötahona toimi kunnallinen Ahtialan päiväkoti Lahdessa.

Opinnäytetyön tietoperustassa käsiteltiin musiikkia käsitteenä, musiikin vaikutuksia ihmiseen, musiikkikasvatuksen osa-alueita sekä varhaiskasvatusta. Lisäksi perehdyttiin 1–3-vuotiaan lapsen yleiseen ja musiikilliseen kehitykseen. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonhankintamenetelmänä käytettiin kyselylomaketta. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla tutkimuskysymyksiin peilaten.

Tulosten mukaan musiikilla on monipuolinen rooli 1–3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa ja se vaikuttaa laaja-alaisesti lapsen kehitykseen. Musiikkikasvatuksen kehittämistä käsiteltiin pääasiassa lapsiryhmän näkökulmasta ja keskeisenä kehittämiskohteena tuli esiin musiikin roolin vahvistaminen osana lapsiryhmän toimintaa. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että musiikki koetaan tärkeäksi osaksi lapsiryhmän arkea ja tulokset vahvistavat sen käytön merkitystä lapsen kehityksen edistäjänä. Tulosten mukaan voidaan myös päätellä varhaiskasvattajien olevan kiinnostuneita musiikkikasvatuksen kehittämisestä osana varhaiskasvatusta.

Avainsanat Musiikkikasvatus, varhaiskasvatus, varhaiskasvattajat

Sivut 37 sivua, joista liitteitä 4 sivua

Degree Programme in Social Services
Visamäki

Author	Marjut Tonttila	Year 2018
Subject	The meaning of musical education to 1-3-year-old children from the daycare staff's perspective	
Supervisor	Saija Silvennoinen	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to examine the meaning of musical education to children from age one to three, from early childhood educators' point of view. The study considers the role of musical education in a child group, the meaning of musical education to children from age one to three, as well as the development of musical education in the child group and in the daycare centre. In addition, the research discusses the role of music in the early childhood educators' own life. The co-operation partner of the thesis was the municipal daycare centre of Ahtiala in Lahti.

The theoretical background consists of music and its effects on people, forms of musical education, early education as well as a child's general and musical development from age one to three. The study was implemented as a qualitative research and the data were collected using inquiry. Research material was analysed by thematizing according to the research questions.

The results indicate that music is extensively used in early education of children from age one to three. It affects a child's development widely. Development of musical education was mostly discussed from the perspective of a child group. According to the responses to the inquiry, musical education should be increased in the activities of the group. The conclusion was that musical education was considered an important part of early education and the results confirm its importance in furthering a child's development. According to the results of the study, it can also be concluded that early childhood educators are interested in developing the musical education as a part of early education.

Keywords Musical education, early education, early childhood educators

Pages 37 pages including appendices 4 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TIETOPERUSTA.....	2
2.1	Mitä musiikki on?	2
2.2	Musiikin vaikutukset ihmiseen.....	2
2.3	Musiikkikasvatuksen osa-alueet	3
2.3.1	Musiikin kuuntelu	3
2.3.2	Laulaminen	4
2.3.3	Soittaminen	5
2.3.4	Musiikkiliikunta.....	5
2.4	Varhaiskasvatus.....	6
2.5	Lapsen kehitys 1–3-vuotiaana.....	10
2.6	Lapsen musiikillinen kehitys 1–3-vuotiaana	13
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	14
4	AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	15
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	17
5.1	Aineiston keruu ja analysointi.....	17
5.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	19
6	TULOKSET	20
6.1	Musiikin rooli varhaiskasvattajien omassa elämässä.....	20
6.2	Musiikin rooli lapsiryhmän toiminnassa	21
6.3	Musiikkikasvatuksen merkitys 1–3-vuotiaille lapsille	24
6.4	Musiikkikasvatuksen kehittäminen lapsiryhmässä ja päiväkodissa.....	26
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	27
7.1	Johtopäätökset.....	27
7.2	Pohdinta	30
	LÄHTEET.....	32

Liitteet

Liite 1 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Musiikin merkitys lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäjänä on käynyt ilmi useista tutkimuksista. Uudistetuissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016) todetaan, että yhtenä varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten musiikillisen, kuvallisen, kehollisen ja sanallisen ilmaisen kehittäminen sekä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön tutustuttaminen. Liisa Ahonen (2017) on kirjoittanut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käytännön toteuttamisen tueksi Vasun käyttöopas-kirjan. Hän toteaa kirjassaan, että varhaiskasvatuksen roolina on huolehtia erilaisista taustoista tulevien lasten tasavertaisista mahdollisuuksista tutustua monin eri tavoin musiikin ihmeelliseen maailmaan. Näin ollen musiikkikasvatuksen merkitystä lapselle ja osana varhaiskasvatusta on tärkeää tutkia eri näkökulmista, jotta tietoisuus asian merkityksestä pysyisi esillä.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää musiikkikasvatuksen merkitystä 1–3-vuotiaille lapsille päiväkodin henkilöstön näkökulmasta. Valitsin opinnäytetyön aiheeksi musiikkikasvatuksen myös siksi, että olen lapsuudesta asti harrastanut musiikkia ja sen myötä olen kiinnostunut musiikin merkityksestä yleisesti ihmisen hyvinvoinnille. Tämän tutkimusaiheen myötä pääsen syventämään tietämystäni sen merkityksestä lapsille. Toivon voivani hyödyntää tämän tutkimuksen tuottamaa tietoa myöhemmin työssäni, joten tämän aiheen tutkiminen on merkityksellistä myös ammatillisesta näkökulmasta.

Päiväkodeissa tekemiäni harjoittelujen ja lyhyiden sijaisuuksien aikana olen päässyt näkemään niissä toteutettavaa musiikkikasvatusta. Kiinnostuin siitä, mitä työntekijät ajattelevat musiikin roolista päiväkodin arjessa sekä sen merkityksestä lapsen kehitykselle. Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoitui 1–3-vuotiaiden lasten kanssa työskentelevät varhaiskasvattajat. Minulle on kertynyt pääasiassa kokemusta työskentelystä 4–5-vuotiaiden lasten parissa ja näin ollen päätin perehtyä tutkimusaiheeseen pienten lasten kautta.

Työssä käsitellään musiikin roolia lapsiryhmän arjessa, musiikkikasvatuksen merkitystä 1–3-vuotiaalle lapselle ja musiikkikasvatuksen kehittämistä lapsiryhmässä ja päiväkodissa. Lisäksi osana tutkimusta tarkastellaan musiikin roolia varhaiskasvattajien omassa elämässä. Tarkoituksena on selvittää, miten musiikin rooli varhaiskasvattajan omassa elämässä näkyy sen merkityksessä osana omaa työtä. Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto kerätään kyselylomakkeen avulla.

Työn tietoperusta koostuu musiikin käsitteen määrittelystä, musiikin vaikutuksista ihmiseen, musiikkikasvatuksen osa-alueista, varhaiskasvatuksesta sekä 1–3-vuotiaan lapsen yleisestä ja musiikillisesta kehityksestä. Ra-

portin alussa esitellään tutkimuksen tietoperusta, tutkimustehtävä ja aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia. Sen jälkeen perehdytään tutkimuksen toteutukseen ja saatuihin tutkimustuloksiin. Lopuksi pohditaan tutkimustuloksia sekä opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena. Työelämän yhteistyötahona toimii Ahtialan päiväkotit, joka on yksi Lahden kaupungin päiväkodeista.

2 TIETOPERUSTA

Koska tutkimusaihe liittyy musiikkiin, niin aluksi määritellään musiikin käsitettä ja musiikin vaikutuksia ihmiseen. Seuraavaksi esitellään musiikkikasvatuksen osa-alueet, jotka ovat kuuntelu, laulaminen, soittaminen ja musiikkiliikunta. Tämän jälkeen käsitellään tutkimusaiheen kannalta keskeisiä asioita varhaiskasvatuslaista ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Luvun lopussa perehdytään 1–3-vuotiaan lapsen yleiseen ja musiikilliseen kehitykseen.

2.1 Mitä musiikki on?

Lehtirannan (2015) mukaan musiikki ”on yksi ihmiskunnan ihmeellisimmistä keksinnöistä. Sitä ei voida nähdä, ja silti sillä on niin suuri vaikutus meihin.” Musiikin tarkka ja täsmällinen määrittely ei ole yksinkertaista. Se tarkoittaa monia eri asioita. Musiikki on esimerkiksi ääniaaltoja ilmassa, nuotteja paperilla, äänilevy tai muu tallenne ja soittajan työskentelyä instrumentin kanssa. Sen kokemiseen sisältyy aina vahva subjektiivinen ulottuvuus. Jokainen kuulee ja kokee musiikin omalla tavallaan. Sillä on merkittävä rooli elämän laadun ylläpitäjänä. Musiikin merkitys huomattaisiin varmasti silloin, jos se katoaisi yhtäkkiä maailmasta. (Lehtiranta 2015, 20, 22, 25–26.)

2.2 Musiikin vaikutukset ihmiseen

Kun ihminen soittaa, laulaa tai kuuntelee musiikkia, hänen kehonsa toiminta muuttuu. Musiikin vaikutukset ihmiseen ovat hyvin laaja-alaiset. Se vaikuttaa muun muassa fysiologisiin prosesseihin, tunne-elämään, ajatteluun ja oppimiseen. Musiikin välittämä informaatio on erittäin poikkeuksellista, sillä se on voimakasta, fysikaalista energiaa ja stimulaatiota. Musiikillisen kokemuksen pohjana toimivat äänivärähtelyt, joiden taajuudet ihminen aistii korvien kuuloalueen lisäksi myös kehon muilla osilla. Esimerkiksi luusto on tehokas värähtelyiden johtaja. Äänen aistiminen on useita eri vaiheita sisältävä tapahtuma, jossa korvien lisäksi myös hermostolla ja aivojen useilla eri osilla on keskeinen tehtävä. (Lehtiranta 2015, 114–115; Ukkola-Vuoti 2017, 30.)

Musiikkiin ja ääneen liittyvää käsittelyä tapahtuu molemmissa aivopuolisissa. Musiikkikokemuksen aikana vasen aivopuolisko käsittelee musiikin rytmiiä, laulun sanoja ja muotorakenteita. Oikea aivopuolisko käsittelee äänen laadullisia ja emotionaalisia ulottuvuuksia. Musiikin avulla on mahdollisuus luoda yhteys aivopuoliskojen välille. Tämän yhteyden tuottamaa tietoa on hyödynnetty esimerkiksi aivovauriopotilaiden musiikkiterapiassa. (Lehtiranta 2015, 116.)

Musiikin aiheuttamia, näkyviä fysiologisia reaktioita kehossa ovat esimerkiksi kyynelät ja kylmät väreet. Musiikin tuottamat muutokset kehossa ovat seurausta hermoston ja immuunijärjestelmän toiminnasta sekä niiden aikaansaamasta mielihyvän kokemuksesta. Johtuen elimistön toiminnan vuorovaikutuksellisuudesta, melkein kaikilla muutoksilla on jokin yhteys toisiinsa. Geenien aktivaatioon liittyvät muutokset tapahtuvat elimistössä ensimmäiseksi. Niillä on oma osuutensa musiikkimaun kehityksessä ja musikaalisuuden määrässä. Geenit säätelevät musiikin vaikutuksia yhteistyössä ympäristön kanssa. (Ukkola-Vuoti 2017, 177, 179.)

Ukkola-Vuodin (2017, 180–181) mukaan musiikki, joka aiheuttaa ihmisessä vahvoja tunteita, lisää ihon sähkönjohtavuutta. Se johtuu tunteiden syntyemisestä ja tahdosta riippumattoman hermoston sympaattisen osan työkentelystä. Laulaminen, soittaminen tai musiikin kuuntelu vaikuttavat myös hermoston toimintaa säätelevien välittäjäaineiden määrään. Tutkimusten mukaan esimerkiksi stressihormoni kortisolin määrä kehossa laskee. Musiikin harrastaminen on hyödyllistä jokaiselle ihmiselle. Lukuisten tutkimusten mukaan musiikin kuuntelemisen tai sen harjoittamisen on todettu ennaltaehkäisevän sairauksia ja helpottavan oireita. Musiikkia pidetään hyvänä lääkkeenä sen laaja-alaisen ja nopean vaikutuksen vuoksi.

2.3 Musiikkikasvatuksen osa-alueet

Tavoitteellisessa musiikkikasvatuksessa perehdytään monin tavoin musiikin eri osa-alueisiin huomioiden lapsen kehitystä kulloinkin edistävät tekijät. Uusia asioita opitaan sekä laulujen että leikkien kautta lähes huomauttamatta ja jo opittuja asioita kerrataan ja toistetaan. Jokainen osallistuja saa kokea oppimisen ja osaamisen iloa niin yksilönä kuin osana ryhmää. Tavoitteena on musiikin muodostuminen luonnolliseksi osaksi ihmisen jokapäiväistä toimintaa sekä hyvän musiikkisuhteen pysyvyys koko elämän ajan. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 135.)

2.3.1 Musiikin kuuntelu

Nykyajan lapset syntyvät maailmaan, joka on ääniä täynnä. Tästä johtuen on tärkeää edesauttaa lasten kuuntelutaidon kehittymistä. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa yksi tärkeimmistä tavoitteista on aktiivisen kuuntelutaidon kehittäminen, sillä kaiken toiminnan ja oppimisen perusedellytyk-

senä on kuuntelemisen taito. Kun lasta kuunnellaan aidosti ja kiireettömästi, hän oppii sekä tulemaan kuulluksi että kuuntelemaan itse toisia ihmisiä. (Lindeberg-Piironen 2017, 179–180.) Ruokosen (2000, 80; 2009, 23) mukaan kuuntelu ja havainnointi luovat lapselle mahdollisuuden oppia tuntemaan erilaisia elinpiiriinsä liittyviä ääniympäristöjä. Lapsi oppii havaitsemaan äänen ominaisuuksia kuuntelun ja oman ilmaisun kautta. Lasta kiinnostaa äänten sointivärit kuten kilinä ja kopina ja hän oppii nopeasti tunnistamaan erilaisia ääniä. Lapsi harjaantuu myös äänen voimakkuustekijöiden, esimerkiksi voimakas-hiljainen sekä äänen keston, esimerkiksi pitkä-lyhyt, havaitsemiseen. Äänen perusominaisuuksien tunnistaminen on musiikillisen kielen kehittymisen pohja. Lapselle tulee antaa mahdollisuuksia kuunteluun ja erilaisten äänten tunnistamiseen. Kuuntelussa voidaan hyödyntää muun muassa kuvia, käsinukkeja tai liikuntaa.

2.3.2 Laulaminen

Lapsen laulukyky kehittyy hänen kuulemastaan laulamisesta. Jos lapsi kuulee elävää laulamista, hänelle kehittyy käsitys äänen käyttämisestä laulaen ja lapsen oman laulutaito kehittyy helpommin. (Krokkfors 2017, 147.) Musiikin perusrhythmin ja tempon perustana on syke. Siihen rakentuvat laulujen sana- ja melodiarytmit. Laulujen sanarytmin taputtaminen tukee lasta esimerkiksi äidinkieleen liittyvien tavutusten hahmottamisessa. Alle kolmevuotiaiden lasten laulu liittyy vahvasti toiminnallisuuteen ja se on usein sidoksissa johonkin tilanteeseen. Spontaneissa laulutoistoissaan lapsi käsittelee rytmiä, tempoa ja säveltäsoa hyvin persoonallisilla tavoilla. Lapsen äänialue on aikuisen äänialuetta korkeampi johtuen äänihuulten pienestä koosta. Tästä syystä lapsi ei kykene laulamaan yhtä matalalta kuin aikuinen. Lapsille laulua opettaessa toimiva tapa on niin sanottu kaiku-menetelmä, jossa aikuinen laulaa ensin lyhyen säkeen ja lapset toistavat sen välittömästi. Yhteislaulun opetteleminen aloitetaan lasten kanssa noin kolmevuotiaana. Yhdessä laulettavien laulujen tulee olla lyhyitä ja liikkua suppealla äänialalla. Lapsi oppii vähitellen hallitsemaan laulamisen edellyttämää hengitystekniikkaa. (Ruokonen 2009, 24–25.)

Krokkfors (2017, 155–156) toteaa, että lapsiryhmän kanssa lauletaessa tavoitteena on mielihyvän tuottaminen ja hyvältä kuulostava lopputulos. Yhdessä laulaminen edellyttää useiden seikkojen huomioonottamista. Lapsiryhmän lapsista osa voi olla kokeneita laulajia ja osa vasta aloittelijoita. Lasten äänialoissa voi olla paljonkin vaihtelua. Lisäksi yhdessä laulaminen edellyttää lapselta laulu- ja kuuntelukyvyn ohella sosiaalisia kykyjä, keskittymistä ja muiden huomioimista. Tutun ja tarpeeksi helpon laulun laulaminen tarjoaa tottumattomallekin lapselle laulamisen ja osallistumisen mahdollisuuden. Musisointi- ja laulamistilanteen turvallinen ja hyväksyvä ilmapääri rohkaisee arempiakin lapsia tulemaan mukaan toimintaan.

2.3.3 Soittaminen

Lapsen ensimmäiset soittimet ovat oma ääni ja keho, jotka ovat hänen saatavillaan koko ajan. Keholla voi muodostaa monia erilaisia ääniä kuten taputusta, tömistystä, napsutusta ja silitystä. Myös suulla saa aikaan monipuolisesti ääniä, esimerkiksi puhallusta ja päristystä. Lapsi harjaantuu soitto-tehtäviin kehosoitinrytmien kautta. Suulla toteutetut ääniharjoitukset edistävät lapsen suun motoriikan ja kielen kehitystä. Erilaiset äänenvärit soveltuvat tehostamaan tarinoita tai säestämään lauluja. Keskeisenä lähtökohtana soittamisessa on kokeilu, kuuntelu sekä ääniin reagoiminen erilaisilla liikkeillä. Lapsen saadessa käteensä jonkin esineen, häntä kiinnostaa kuulla, millainen ääni siitä syntyy. Soittamiseen perehdyttäminen tapahtuu sekä kokeilun että imitaation avulla. Lasten kanssa yhdessä etsitään muun muassa sykettä, rytmejä ja melodioita. Hyviä toteutustapoja ovat esimerkiksi musiikkileikit, soittamisen liittäminen satuihin, pienimuotoiset rytmi- ja soittoharjoitteet sekä aktiivinen musiikin kuuntelu. (Lindeberg-Piiroinen & Seppänen 2017, 213, 218.)

Ruokonen (2000, 80) toteaa, että alle kolmevuotiaalla kehosoitaminen on tärkeintä ja sen myötä sykkeen löytäminen erilaisissa taputuksissa ja kävelyssä. Rytmisoittimia valittaessa tulee huomioida lapsen motoriset edellytykset niiden soittamiseen sekä soitinten turvallisuus. Ensimmäisiksi rytmisoittimiksi soveltuvat selkeät ja helppokäyttöiset soittimet kuten rytmikapulat, marakassi tai tamburiini. Lindeberg-Piiroisen & Seppäsen (2017, 225) mukaan ohjaajan keskeisenä tehtävänä on turvallisen, myönteisen ja kannustavan ilmapiirin luominen, jotta jokainen lapsi rohkaistuisi soittamaan.

2.3.4 Musiikkiliikunta

Musiikkiliikunta on yhdistelmä liikettä, musiikkia, kuuntelua ja laulamista. Siinä kokonaisvaltaisessa toiminnassa lapsella on tilaisuus oppia ja nauttia musiikista koko kehollaan. Musiikkiliikunnan tavoitteena on tuottaa musiikin iloa liikkeen ja tanssin kautta. (Lindeberg-Piiroinen, Seppänen & Tarvonen 2017, 273, 275.) Ruokosen (2009, 26) mukaan musiikkiliikunta ja rytmikkaharjoitukset toimivat kuuntelutaidon, rytmittäjän ja liikkeiden koordinaation kehittäjinä. Musiikkiliikunta kehittää osaltaan lapsen hieno- ja karkeamotorisia kykyjä sekä tukee erilaisten liikkumistapojen ja liikesarjojen oppimista. Kun lapsi saa kokemuksia kokonaisvaltaisesta musiikkiliikunnasta ja itseilmaisusta, hänelle muodostuu eheä käsitys omasta itsestä.

Musiikkiliikunnan toteutustapojen avulla syvennetään musiikillisten perustekijöiden tuntemusta ja niiden hallintaa. Musiikkiliikunta edistää esimerkiksi äänen keston, tempon vaihtelun ja voiman eli dynamiikan hahmottamista. Rytmikasvatus on ehkä keskeisin musiikkiliikunnan osa-alue, koska samankaltainen säännönmukaisuus ja toimintojen vaihtelu vallitsee niin musiikkiliikuntaharjoituksessa kuin ihmisen arkielämässäänkin. Musiikkiliik-

kunnan avulla harjaannutettavia rytmisiä asioita ovat muun muassa musiikin syke, sanarytmi sekä tasa- ja kolmijakoinen rytmi. Musiikkiliikunta vaikeuttaa lisäksi luovan ilmaisun ja kommunikaatiokyvyn kehittymiseen. Musiikin tuottamat mielikuvat kehittyvät yksilöllisestä näkemyksestä ja tarpeesta muotoutuviksi liikkeiksi. Musiikkiliikunta tarjoaa jokaiselle ihmiselle tilaisuuden musisointiin. Liikunnan ja leikin avulla harjaannutaan toimimaan muiden ihmisten kanssa ja jakamaan omia tunteita. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 156–157.)

2.4 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa on keskeistä erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. (Opetushallitus n.d.)

Suurin osa lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen ennen oppivelvollisuuden alkamista. Varhaiskasvatus ja siihen liittyvä esiopetus sekä perusopetus luovat lapsen kehitykselle ja oppimiselle johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden sekä pohjan elinikäiselle oppimiselle. Laadukas kokonaisuus perustuu siihen, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstöllä on tietämystä koulutusjärjestelmästä sekä sen eri vaiheiden keskeisistä tavoitteista, ominaispiirteistä ja toimintatavoista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luottamuksellisen suhteen luominen lapsen kanssa. Lisäksi yhteistyö huoltajien ja henkilöstön välillä edistää jatkuvuutta ja turvallisuutta lapsen elämässä. Säännöllinen yhteistyö on tärkeää, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä olisi lapsen kannalta hyvä kokonaisuus. (Opetushallitus 2016, 18.)

Opetushallitus on laatinut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joihin varhaiskasvatuksen toteuttaminen perustuu valtakunnallisesti ja joiden pohjalta tehdään sekä paikalliset kuntien varhaiskasvatussuunnitelmat että lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tavoitteena on, että kaikilla varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla on tasavertaiset mahdollisuudet kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat varhaiskasvatukseen, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja alle kouluikäiset lapset ja erityisistä olosuhteista johtuen sitä voivat saada myös vanhemmat lapset. Varhaiskasvatusta määritellään varhaiskasvatuksen tavoitteet, joiden mukaan varhaiskasvatukseen tulee edistää kokonaisvaltaista kasvuun, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia huomioiden lapsen ikä ja kehitys. Sen tulee edesauttaa lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Tavoitteissa todetaan, että varhaiskasvatuksessa tulee toteuttaa monipuolista, pedagogista toimintaa, jonka

pohjana ovat lapsen leikki, liikkuminen, taiteet ja kulttuuriperintö. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2 a.)

Varhaiskasvatuslaissa (36/1973 § 2 a) määriteltyjen tavoitteiden mukaan varhaiskasvatusympäristön tulee olla oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen. Varhaiskasvatuksessa on huolehdittava, että sen toimintatapa on lasta arvostava ja vuorovaikutussuhteet lasten ja henkilöstön välillä olisivat mahdollisimman pysyvät. Kaikilla lapsilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuslaissa määriteltyjen tavoitteiden mukaan sukupuolten tasa-arvon edistämisen, yleisen kulttuuriperinteen sekä jokaisen kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen ja seksuaalisen taustan kunnioittamisen tulee toteutua varhaiskasvatuksessa. Lapselle tulee järjestää hänelle soveltuvaa tukea, mikäli siihen ilmenee tarvetta ja tarvittaessa tuki voidaan toteuttaa monialaisena yhteistyönä.

Tavoitteissa määritellään, että keskeistä varhaiskasvatuksessa on lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, hänen ryhmässä toimimisen taitojen edistäminen, lapsen eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan ohjaaminen, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaaminen. Lapselle on annettava tilaisuus osallistua ja huolehtia, että hän pääsee vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksessa tulee toimia yhteistyössä lapsen ja hänen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin toteutumiseksi sekä olla tukena vanhemman tai muun huoltajan kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2 a.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2016, 20) mukaan varhaiskasvatus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lasten kasvu, kehitys ja oppiminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitykseen sisältyy myös näkemys lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja halu oppia uutta sekä toistaa ja kerrata asioita kiinnostaa heitä. Oppiminen on kokonaisvaltaista, jossa yhdistyvät tiedot, taidot, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Lapsilla oppiminen tapahtuu esimerkiksi heidän havainnoissa ympäristöään sekä jäljittelemällä muiden toimintaa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen pohjana toimivat lasten aiemmat kokemukset, mielenkiinnon kohteet ja osaaminen. Keskeistä on, että uudet, opittavat asiat liittyvät lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muihin kokemuksiin ja kulttuuritaustaan. Oppimista edesauttavat myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet. Lapsen rooli vertaisryhmän jäsenenä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat oppimisen ja osallisuuden näkökulmasta tärkeitä asioita. Toiminta, joka on lapsia kiinnostavaa, sisältää tavoitteita ja on sopivan haastavaa, antaa heille intoa oppia lisää. (Opetushallitus 2016, 20.)

Varhaiskasvatuksessa pedagogiikan perustan muodostavat varhaiskasvatuksen arvoperusta, käsitys lapsesta, lapsuudesta ja oppimisesta. Pedagogiikka pohjautuu monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteelliseen tietoon ja sillä tarkoitetaan koulutetun henkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Pedagogiikka tulee esiin varhaiskasvatuksessa monessa eri yhteydessä; toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Sen toteutumisen edellytyksenä on pedagoginen asiantuntemus ja henkilöstön yhtenäinen näkemys laadukkaista tavoista lasten oppimisen ja hyvinvoinnin edesauttamiseksi. (Opetushallitus 2016, 20.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 21) todetaan, että yhtenä varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Se on tarpeellista johtuen ympäröivän maailman muutoksista. Laaja-alainen osaaminen koostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta. Lasten tietojen ja taitojen käyttämistä määrittävät heidän omaksumat arvot ja asenteet sekä toimintahalu. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen on merkityksellistä lasten kasvulle yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Sen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja on elämänmittaista.

Laadukkaalla pedagogisella toiminnalla on keskeinen rooli laaja-alaisen osaamisen vahvistajana. Varhaiskasvatuksen toimintatavat, oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä lasten hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen vaikuttavat laaja-alaisen oppimisen kehittymiseen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden huomioiminen on tärkeää suunniteltaessa ja toteutettaessa kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueita ovat ajattelu ja oppiminen; kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu; itsestä huolehtiminen ja arjen taidot; monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus 2016, 22.) Tässä yhteydessä esitellään tarkemmin osa-alueet ajattelu ja oppiminen sekä kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, jotka ovat olennaisia tutkimusaiheen kannalta.

Monipuoliset ja merkitykselliset kokemukset ovat edellytyksenä lasten ajattelun ja oppimisen kehittymiselle. Varhaiskasvatuksessa tulee luoda mahdollisuuksia ihmettelylle, oivaltamiselle ja oppimisen ilolle. Leikki antaa lapsille tilaisuuden mielikuvituksen ja luovuuden käyttöön, ideoiden testaamiseen ja maailman tutkimiseen. Kykyjä ympäristön ja sen ilmiöiden jäsentämiseen, nimeämiseen ja kuvaamiseen tuetaan huomioiden lasten ikä ja kehitys. Lapsilla tulee olla myös mahdollisuus sekä kysyä että kyseenalaistaa asioita. Lapsia ohjataan toisten kannustamiseen ja heidän kanssaan iloitaan saavutetuista onnistumisista. Lisäksi sinnikkyuden, epäonnistumisten sietämisen sekä tarkkaavaisuuden ylläpitämisen omaksuminen myötävaikuttavat ajattelun ja oppimisen kehittämisessä. Joka päivä tois-

tuva, sopiva määrä fyysistä aktiivisuutta edesauttaa lasten ajattelua ja oppimista. Lasten kanssa toteutettava yhteinen pohdinta auttaa heitä huomaamaan omaa oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. (Opetushallitus 2016, 22.)

Vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen sekä kulttuurisen osaamisen hallitseminen on keskeistä johtuen siitä, että lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Osaaminen sisältää kyvyn kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää erilaisia näkökantoja sekä taidon pohtia omia arvoja ja asenteita. Lapsia kannustetaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin oppiminen ovat varhaiskasvatuksessa keskeisessä asemassa. Toiminta, joka perustuu yhteistyöhön, tarjoaa tilaisuuksia opetella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja vaihtuvissa tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Toisen ihmisen asemaan asettumista, asioiden pohtimista eri näkökulmista sekä riskitilanteiden rakentavaa selvittämistä harjoitellaan yhdessä lasten kanssa. Tämän seurauksena lasten sosiaaliset taidot vahvistuvat. Lasten kulttuuriperinnöstä saamat kokemukset sekä siihen liittyvien tietojen ja taitojen omaksuminen edistävät lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. (Opetushallitus 2016, 22–23.)

Varhaiskasvatuksen oppimisen alueilla tarkoitetaan pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueiden tehtävänä on ohjata henkilöstöä yhtenäisen ja monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhteistyössä lasten kanssa. Lisäksi niiden tehtävänä on lasten laaja-alaisen osaamisen kehittäminen. (Opetushallitus 2016, 22, 39.)

Tarkoitus on, että oppimisen alueet eivät ole erillisiä kokonaisuuksia, vaan niitä yhdistetään ja muokataan niin, että ne vastaavat lasten osaamista ja mielenkiinnon kohteita. Käsiteltävät aiheet voivat löytyä esimerkiksi leikeistä, saduista tai retkistä. Oppimisen alueet ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristöissäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Opetushallitus 2016, 39–40.) Tämän opinnäytetyön aiheen näkökulmasta keskeinen oppimisen alue on ilmaisun monet muodot, joka esitellään seuraavaksi. Ilmaisun monet muodot -osa-alueesta esitellään tarkemmin musiikillinen ilmaisu.

Musiikillisen, kuvallisen, kehollisen ja sanallisen ilmaisun kehittäminen sekä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön tutustuttaminen on osa varhaiskasvatusta. Lasten ilmaisulle on tyypillistä kokonaisvaltaisuus sekä se, että he kykenevät yhdistelemään ilmaisun eri muotoja. Taiteellisella kokeemisella ja ilmaisemisella on vaikutuksia oppimisedellytysten ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä myönteisen minäkuvan muodostumiseen. Lisäksi se luo valmiuksia ympäröivän maailman ymmärtämiseen ja jäsentämiseen. Kun lapset saavat kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä kokemuksia, se edistää heidän taitojaan omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Sen myötä

lapsille kehittyy myös ymmärrys taiteen ja kulttuuriperinnön merkityksestä ja arvosta. Taiteellinen ilmaisu antaa lapsille mahdollisuuden havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. (Opetushallitus 2016, 41–42.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 42) musiikillisen ilmaisun tavoitteiksi määritellään musiikillisten kokemusten tuottaminen lapsille sekä lasten musiikkisuhteen tukeminen. Lapsia kannustetaan elämykselliseen kuuntelemiseen sekä tarkkailemaan ääniympäristöään. Keskeistä on myös lapsen rohkaiseminen mielikuvituksen käyttöön ja musiikin tuottamien ajatusten ja tunteiden ilmaisuun esimerkiksi kertomalla, kuvallisesti ilmaisemalla tai tanssin kautta. Varhaiskasvatuksen musiikillinen ilmaisu luo lapsille mahdollisuuksia kokea musiikin tekemistä yhdessä sekä esiintymistilanteiden aikaansaamaa onnistumisen iloa.

Lapset saavat ilmaisun eri muotoja hyödyntämällä keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heille soveltuvalla ja innostavalla tavalla. Lasten kanssa tutustutaan ilmaisun eri muotoihin hyödyntäen eri aisteja, vaihtelevia työtapoja, oppimisympäristöjä ja lähiympäristön kulttuuritarjontaa. Lapsia eri ilmaisumuotoihin tutustuttaessa keskeistä on oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, monipuoliset välineet ja riittävä ohjaus. Varhaiskasvatuksessa taidekasvatukseen kuuluu sekä ennalta suunniteltua että suunnittelematonta toimintaa. Tärkeässä asemassa ilmaisun ja oppimisen prosesseissa ovat kokeilu, tutkiminen, tekemisen kaikkien vaiheiden harjoittelu sekä niiden dokumentointi. Lapsella tulee olla mahdollisuus yksilölliseen ilmaisuun ja lasten yhteisille luoville prosesseille järjestetään tarpeeksi aikaa ja tilaa. (Opetushallitus 2016, 42.)

2.5 Lapsen kehitys 1–3-vuotiaana

Kronqvistin & Pulkkisen (2007, 78) mukaan varhaislapsuus ja kouluikä edeltävät vuodet ovat tärkeitä lapsen kehityksessä. Usein painotetaan lapsen kolmen ensimmäisen ikävuoden merkitystä hänen kokonaishyvinvoinnin kannalta. Kaikilla kehityksen alueilla tapahtuu suuria muutoksia ja jokainen vuosi on kehitykselle merkittävä. Lapsen kehitys on kokonaisvaltaista; kunkin kehityksen osa-alueen muutokset vaikuttavat aina myös muihin osa-alueisiin.

Lapsen fyysinen kasvu tarkoittaa suurimmaksi osaksi solujen lukumäärän ja koon lisääntymistä. Lapsen fyysistä kasvua säätelevät perintötekijät ja ympäristö. Kasvun edetessä suuri osa kudoksista, esimerkiksi luiden ja lihasten määrä lisääntyy. Lapsen pituus ja paino lisääntyvät nopeasti kahden ensimmäisen ikävuoden aikana. Vuoden ikäisenä lapsi painaa keskimäärin kolme kertaa enemmän kuin syntyessään ja hän on noin 24 cm pidempi verrattuna syntymäpituuteensa. Tämän jälkeen lapsi kasvaa noin 6 cm vuodessa. Kehon mittasuhteet muuttuvat lapsen kasvun edetessä. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2002, 122; Kronqvist & Pulkkinen 2007, 78–79.)

Motorisella kehityksellä tarkoitetaan liikkeiden kehitystä ja siihen vaikuttavat keskushermoston, luuston ja lihaksiston kehitys. Lisäksi sen kehittymiseen vaikuttavat ympäristön virikkeet, yksilön persoonallisuus ja oma motivaatio. Lapsi on luontaisesti kiinnostunut liikkumisesta ja hän harjoittaa aktiivisesti motoriikkaansa pienestä pitäen. Tärkeää on, että lapsi saa kehittyä rauhassa ja saavuttaa vaadittavan kypsyystason uuden motorisen taidon saavuttamiseen. Lapsen motorisella kehityksellä on kolme päälinjaa. Lihasten säätely on kefalokaudaalista, joka tarkoittaa, että kehittymissuunta on päästä jalkoihin. Lapsi oppii ensimmäiseksi hallitsemaan päänkannattajalihaksia ja seuraavaksi vartalon lihaksia. Tämän jälkeen lapselle kehittyy kyky hallita käsien ja viimeisenä jalkojen lihaksia. Lihasten säätelyn kehittyminen on myös proksimodistaalista eli se etenee keskeltä äärialueille. Lapsi oppii esimerkiksi säätelemään ranteen liikkeitä ennen sormiliikkeitä. Kehityksen etenemissuunta on kokonaisvaltaisista liikkeistä eriytyneisiin liikkeisiin. Karkeamotoriikalla tarkoitetaan isojen lihastoimintojen kehitystä ja se liittyy liikkumista säätelevien lihasten toimintaan. Hienomotoriikalla taas tarkoitetaan pienten lihasten toimintojen hallintaa ja se on yhteydessä kädentaitoihin. (Aaltonen ym. 2002, 126, 130.)

Aaltosen ym. (2002, 130–132) mukaan vuoden ikäisenä lapsi opettelee kävelemään, syömään itse ja riisumaan vaatteitaan. Hän hallitsee käsien käyttöä tarttuakseen pieniinkin tavaroihin. Lapsi on kiinnostunut uusien asioiden oppimisesta ja hän toistaa ja harjoittelee uusia motorisia taitoja. Kaksivuotias lapsi hallitsee portaissa kävelyn tasa-askelin, osaa potkaista palloa ja pukea päälleen joitakin vaatteistaan. Tämän ikäisenä lapsi harjoittelee kynän käyttöä, mutta hän pitää kynää kämmenotteessa. Lapsi kykenee myös pieniin rakenteluleikkeihin. Kolmen vuoden iän saavutettuaan lapsi oppii kävelemään portaissa vuoroaskelin, osaa hyppiä molemmilla jaloilla sekä pukea ja riisua vaatteensa. Hän jäljittelee muiden mallista motorisia taitoja. Kolmevuotias hallitsee kynäotteen ja hän piirtää ympyrän ja viivan. Hän pitää kynää sekä vasemmassa että oikeassa kädessä.

Kronqvistin & Pulkkisen (2007, 86) mukaan kognitiiviseksi kehitykseksi määritellään kehitys, joka liittyy havaitsemiseen, muistiin, ajatteluun, kieleen ja oppimiseen. Lapsen kognitiivista kehitystä määrittää sekä perimä että ympäristö. Lapsi on myös itse aktiivinen etsimään oppimiskokemuksia ja tarpeeksi virikkeitä sisältävä elinympäristö luo lapselle tilaisuuksia oppia uusia tietoja ja taitoja.

Ensimmäisen elinvuoden aikana lapsen kognitiivinen kehitys on havaintojärjestelmän rakentamista. Lapsi havainnoi aistiensa avulla ympäröivää maailmaa ja harjoittelee saamiensa tietojen yhdistelemistä. Samanaikaisesti hän opettelee toimimaan havaintojensa mukaisesti. Lapsen keskeisiä mielenkiinnonkohteita ovat tekeminen ja liike. Vaikka lapsella ei ole vielä kykyä kielelliseen ilmaisuun, hän ilmaisee ajatuksiaan esimerkiksi eleillään, ilmeillään, itkullaan, konttaamalla ja kiipeilemällä. On tärkeää oppia seuraamaan lapsen maailmaa myös siltä osin, mitä hän ei itse kykene sanalli-

sesti kertomaan. Lapsi oppii vastaavasti jo varhaisessa vaiheessa seuraamaan toisten eleiden ja ilmeiden välittämiä viestejä. Hän tekee tulkintoja esimerkiksi hymystä, äänensävyistä ja katseesta. Lapsen oppiessa sanoja hän pystyy kertomaan aikomuksistaan ja toiveistaan sekä tulee paremmin ymmärretyksi. Lapsi kykenee kielen avulla myös jäsentämään havaintomaailmaansa. Kielellä on keskeinen rooli käyttäytymisen säätelyssä, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä ajatusten ja tunteiden viestinnässä. (Aaltonen ym. 2002, 136–137.)

Yksivuotiaana lapsi sanoo ensimmäiset merkitykselliset sanat. Hän nimeää esineitä ja ymmärtää käsitteet kapea-alaisesti, yhteen kohteeseen liittyvinä. Lapsi oppii ymmärtämään puhuttua kieltä nopeasti, vaikka hänen oma puheen tuottaminen kehittyikin hitaammin matkimalla kuultua puhetta. Kaksivuotiaan lapsen sanavaraston määrässä on suurta vaihtelua yksilöittäin. Lapsi yhdistää sanoja yksinkertaisiksi lauseiksi ja hän hallitsee monikon ja verbien taivutuksen. Tässä iässä lapsi käsittää myös kielen sosiaalisen luonteen. Hän ymmärtää, että sanat ovat yhteisöllisesti sovittuja nimiä erilaisille esineille ja tapahtumille ja niitä käytetään ainoastaan tiettyjen sääntöjen mukaisesti. Kolmantena ikävuotenaan lapsi saattaa oppia yli kymmenen sanaa päivässä ja hän tuottaa lauseita, jotka sisältävät kolmesta viiteen sanaa. Lisäksi lapsi osaa lukumäärät yhdestä kolmeen. (Aaltonen ym. 2002, 137–138.)

Aaltosen ym. (2002, 162) mukaan lapsen sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan käytöstopojen, roolien, arvojen, asenteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja se on tiiviissä yhteydessä minä-käsityksen ja tunne-elämän kehitykseen. Lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu yhteistyössä muiden ihmisten kanssa. Sen seurauksena lapsi alkaa muodostaa käsitystä itsestään muiden joukossa. Sosiaalisten taitojen perusta luodaan lapsuuden aikana ja niiden kehittyminen jatkuu koko elämän ajan. Lapsen sosiaalisen maailman lähtökohta on koti. Lapsen ensimmäisen luottamussuhteen syntyminen toiseen ihmiseen, vanhempaan, toimii perustana lapsen luodessa myöhemmin muita ihmissuhteita. Aaltonen ym. (2002, 162) käyttävät käsitettä synkronia, joka tarkoittaa läheisyyttä, läsnäoloa, empatiaa ja tarpeiden huomioonottamista. Jos lapsi saa synkroniaa vanhemmiltaan, hän kykenee osoittamaan sitä myös muille ihmisille sekä havainnoimaan ja kuuntelemaan toisia.

Vanhempien laatimat säännöt ja niiden johdonmukaisuus luovat lapselle turvallisuuden tunteen. Lapsi tietää oman käyttäytymisensä seuraukset. Kun säännöistä ja rajoista käydään keskustelua, niin lapsi havaitsee, että ne ovat loppujen lopuksi laadittu kaikkien parhaaksi. Lapsi oppii myös vanhempiensa ja mahdollisten vanhempien sisarustensa näyttämästä mallista. Heidän kauttaan lapselle välittyy tietoa sukupuolieroista ja sukupuolten välisestä vuorovaikutuksesta. Lapsi omaksuu vanhemmiltaan myös monia arvoja ja asenteita, myös ilman tietoista opetusta. (Aaltonen ym. 2002, 162–163.)

Aaltonen ym. (2002, 163) toteavat, että lapsi on luontaisesti kiinnostunut omanikäisistä lapsista ympärillään. Jo pienet 3–4 kuukauden ikäiset vauvat pyrkivät aluksi kosketuksen kautta vuorovaikutukseen toisten vauvojen kanssa. Toisena ikävuotena lapsen vastavuoroinen käyttäytyminen lisääntyy ja vuorovaikutus monipuolistuu. Hän leikkii, tutkii ympäristöään ja kielien kehittymisen myötä myös keskustelee toisten lasten kanssa. Lapset havainnoivat runsaasti ikätovereitaan sekä jäljittelevät heitä koko lapsuuden ajan. Ystävät ja kaverit ovat tärkeä osa elämää. Lapsi voi näissä suhteissa opetella monia rooleja sekä rakentaa omaa identiteettiään. Hän omaksuu lisäksi yhteistoiminnan alkeita sekä oppii tunteiden ilmaisua ja säätelyä.

2.6 Lapsen musiikillinen kehitys 1–3-vuotiaana

Ensimmäisenä ikävuotena lapsen puhe-elimet kehittyvät ja hengitys- ja puhe-elinten yhteistoiminta on käynnistynyt. Lapselle kehittyy kyky erottaa erilaisia ääniä sekä suuntautua ääntä kohti. Lapsi kykenee kuuntelemaan omaa ääntään ja iloitsemaan oman äänensä käyttämisestä. Lapselle kehittyy myös kyky kuunnella pieniä musiikkiesityksiä, mikä edistää edelleen hänen kuuntelutaitoaan ja keskittymiskykyään. Lapsi tutustuu omaan ääneensä laulaen ja hän oppii toistamaan pieniä sävelaiheita sekä huomaamaan sävelkorkeuden vaihteluita. Lapsi osaa eläytyä äänelliseen ilmaisuun, joka on sidoksissa tiettyyn tilanteeseen esimerkiksi iloon tai mielipahaan. Sanavaraston karttuessa lapsi ymmärtää, mistä aiheista laulut kertovat ja hän kertoo tuttua laulua mielellään. Lapsi ryhtyy aktiivisesti seuraamaan aikuisen liikkumista musiikin mukana ja matkia aikuisen toimintaa kuten taputtamista ja käsien nostamista ylös. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 57, 59–61.)

Toisena ikävuotena lapsen tietoinen kuuntelutaito kehittyy ja lapsi kykenee erottamaan kuuntelutilanteet niistä tilanteista, jolloin hän voi laulaa itse mukana. Laulun liittäminen erilaisiin päivän toimintoihin esimerkiksi pukemistilanteisiin kehittää lapsen mielikuvitusta ja eläytymiskykyä. Lapselle lauletaan tuttuja ”peruslauluja”, jotka lapsi saa selkeästi osoittaa tunnistavansa. Tämän seurauksena lapsi keskittyy kuuntelemaan tuttuja lauluja ja se tuottaa hänelle mielihyvää ja luo turvallisuudentunnetta. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 62.)

Tässä ikävaiheessa lapsi alkaa vahvistaa musiikillista ilmaisuaan ja itsensä tietoisempaa kuuntelua. Lapsi kokeilee eri tavoin omaa ääntään ja omalla äänellä leikkiminen tuottaa hänelle iloa. Lapselle kehittyy kyky tuntea tuttu sävelmä ja hahmottaa sen muoto, vaikka hän ei vielä olisi mukana laulamassa. Osallistuminen yhteismusisointiin edistää lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, oman vuoron odottamisen taitoa, kykyä yhteislauluun ja sovittujen sääntöjen noudattamista. Lapsi hahmottaa vähitellen perusrhythmin ja hän yrittää mukauttaa liikkeitä laulun tai leikin rytmiin esimerkiksi taputtamalla käsiään. Lapsi ei kykene vielä hallittuun liikkumiseen musiikin mukana, mutta lapsiryhmän samanaikaisella liikkumisella on jäsentävä vaikutus osaliikkeiden suorittamiseen. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 65–67.)

Keskimäärin kolmevuotiaana lapset kykenevät toistamaan tutun, lyhyen laulun kokonaisuudessaan oikein. Sanat, melodia ja rytmi ovat yhdistelmä opituista lauluista ja omista versioista. Tässä iässä lapsi alkaa osallistua myös laululeikkeihin ja hän opettelee yhdistämään laulun liikkeeseen, esimerkiksi piirissä kulkemiseen. Kolmantena ikävuotenaan lapsi saavuttaa kyvyn odottaa ja kuunnella keskittyneesti esityksiä, esimerkiksi lastenkonserattia. Lapsi oppii toivomaan musiikkia kuunneltavaksi ja hän oppii ilmaisemaan, millainen musiikki miellyttää häntä. Lapsi kykenee liittämään melodiatajunsa, rytmitajunsa ja motoriikkansa sekä laulamisen edellyttämät valmiudet. Lapsen hienomotoriikka ja koordinaatiokyky edistyvät ja hänen musiikkiin eläytyminen on kokonaisvaltaista. Lapsi hallitsee perusrytmin ja kykenee noudattamaan tasa- ja kolmijakoisen musiikin rytmiä. Oman äänen kuunteleminen ja sen itsenäinen käyttö on lapselle luontevaa tässä ikävaiheessa. Sävellajituntuma kehittyy, minkä seurauksena lapsi oppii laulamaan puhtaasti. Lapsi iloitsee laulamista ja oman äänen käyttämisestä sekä yksin että ryhmässä. Lapsen toimiessa ryhmätilanteissa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan taidot kehittyvät. Lapsi myös harjoittelee kehollaan mielikuvien ja tunteiden esiintuomista. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 68–71; Ruokonen 2009, 25.)

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää musiikkikasvatuksen merkitystä 1–3-vuotiaille lapsille päiväkodin henkilöstön näkökulmasta. Tutkimustehtävään haettiin vastauksia alla olevien tutkimuskysymysten avulla.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä päiväkodin henkilöstö kertoo musiikin roolista 1–3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa?
2. Mikä merkitys musiikkikasvatuksella on 1–3-vuotiaiden lasten kasvu- ja kehitykselle?
3. Miten 1–3-vuotiaiden lasten musiikkikasvatusta voisi kehittää lapsiryhmässä ja päiväkodissa?

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Musiikkikasvatuksesta päiväkodissa on tehty useita opinnäytetöitä monista eri näkökulmista. Varhaiskasvattajien näkökulmia musiikkikasvatuksen merkityksestä lapselle on käsitelty tutkimuksissa melko vähän. Tässä luvussa esitellään kolme tutkimusaiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta.

Dahl ja Seppälä (2013) selvittivät Hämeen ammattikorkeakoulussa tekevänsä opinnäytetyössä työntekijöiden näkemyksiä 3–5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä järjestettävästä musiikkikasvatuksesta. Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanina toimi Solvikin päiväkotiryhmä Hämeenlinnassa. Tutkimusaineisto hankittiin puolistrukturoitujen teemahaastatteluiden avulla ja niihin osallistui 3–5-vuotiaiden päiväkotiryhmän kaikki neljä työntekijää. Tutkimustehtävänä oli selvittää, millaista musiikkikasvatusta ryhmässä järjestetään, työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä musiikkikasvatuksen vaikutuksista lapsen kehitykseen sekä musiikkitoiminnan kehittämismahdollisuuksista ryhmässä.

Tutkimustuloksissa työntekijät kuvasivat musiikkikasvatuksen olevan osana arkea toteutuvia musiikki- tai laulutuokioita, joita määrittelevät ikäryhmään liittyvät tavoitteet ja varhaiskasvatussuunnitelma. Musiikkikasvatuksen suunnitteluun vaikuttavat useat eri tekijät. Perustana on vuosisuunnitelma, joka pohjautuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Suunnitelmassa tulee huomioida ikäryhmän mukaiset tavoitteet, toimintaa määrittelevät muut teemat ja vuodenajat. Lisäksi aikaisemmat kokemukset toiminnan toteuttamisesta ja lasten mielenkiinnonkohteet ovat keskeisessä roolissa suunnitelman laadinnassa. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että työntekijät kokevat musiikkikasvatuksen tavoitteeksi ilon ja onnistumisen kokemisen musiikin kautta. Tärkeimmäksi koetaan se, että jokainen lapsi osallistuu toimintaan ja innostuu musiikista. Keskeisenä tavoitteena on lisäksi keskittymiskyvyn paraneminen ja ryhmäytyminen. (Dahl & Seppälä 2013.)

Tutkimusaineistosta selviää, että työntekijät kokevat musiikkikasvatuksella olevan keskeinen merkitys lapsen karkea- ja hienomotoristen taitojen kehityksen edistäjänä. Lisäksi tutkimustuloksista tuli esiin, että musiikkikasvatus tukee kielen kehitystä, kielen tietoisuutta ja yleisesti kognitiivista kehitystä sekä sosiaalisia taitoja. Tutkimustulosten mukaan työntekijät kokevat musiikin tärkeäksi osaksi päiväkodin arkea. Musiikkikasvatuksen kehittämiseksi työntekijät toivat esiin oman ammatillisen kehittymisen musiikkikasvatuksen osalta ja dokumentoinnin liittämisen musiikkikasvatukseen havainnoinnin lisäksi. (Dahl & Seppälä 2013.)

Lindroos (2015) tutki Vaasan ammattikorkeakoulussa tekemässään opin- näytetyössä musiikkituokion merkitystä lapselle varhaiskasvatuksessa. Työelämäyhteistyökumppanina toimi Kalliokadun päiväkotia Vaasassa. Tutkimukseen osallistui yksitoista 4–6-vuotiasta lasta ja yksi päiväkodissa työskentelevä lastentarhanopettaja. Päättökysymyksenä oli selvittää musiikkituokioiden merkitystä lapselle varhaiskasvatuksessa. Alatutkimus- ongelmana oli selvittää lapsen käyttäytymisen tai toiminnan muuttumista musiikkituokion kuluessa. Tutkimus toteutettiin laadullisena toimintatut- kimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelulla sekä havainnoinnin avulla.

Tutkimustuloksista ilmeni, että musiikkituokiot koetaan varhaiskasvatuk- sessa erittäin tärkeinä, koska musiikilla on kokonaisvaltainen vaikutus lap- sen kehitykseen. Musiikki edistää lapsen sosiaalisia, kielellisiä ja motorisia taitoja. Lisäksi lapset saivat musiikkituokioista positiivisia musiikkielämyk- siä ja onnistumisen tunteita. Johtopäätöksenä todettiin, että musiikkikas- vatuksen olisi erityisen tärkeää olla keskeisessä roolissa jokaisen päiväko- din arjessa. Tutkimustulosten mukaan musiikin vaikutus lapsen käyttäyty- miseen oli moniulotteista. Osa lapsista musiikki rauhoitti ja osaa lapsista se villitsi. Musiikin havaittiin voivan aiheuttaa lapsille myös pelon tunteita. Lasten käyttäytymistä musiikkituokioissa säätelivät aikuisten käyttäytyminen. Lapsille tuttujen aikuisten osallistuminen musiikkituokioihin rauhoitti heitä ja lapset kykenivät osallistumaan toimintaan aktiivisesti ja rentoutuneesti. (Lindroos 2015.)

Peiponen (2014) perehtyi Hämeen ammattikorkeakoulussa tekemässään opinnäytetyössä musiikkikasvatuksen kehittämiseen päiväkodissa. Työelä- män yhteistyötahona toimi pirkanmaalainen yksityinen päiväkotia. Tutki- muksessa toteutettiin neljä erilaista musiikkituokiota ja niihin osallistui teemasta riippuen 4–8 lasta, iältään 2–5-vuotiaita. Lisäksi tutkimukseen osallistui lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja. Musiikkituokioiden toteut- tamisen avulla oli tarkoitus selvittää erilaisten musiikkikasvatuksen mene- telmien soveltuvuutta kyseiseen päiväkotia. Lisäksi musiikkituokioiden tarkoituksena oli tarjota henkilökunnalle ideoita ja välineitä musiikkikasva- tuksen kehittämiseen. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto hankittiin haastattelun, havainnoinnin ja kyselylomak- keen avulla.

Tutkimustulosten mukaan lapset pitävät laululeikeistä ja soittamisesta. Tärkeiksi menetelmiksi musiikkikasvatuksessa havaittiin toistaminen ja mallista oppiminen. Johtopäätöksissä todettiin, että musiikkikasvatusta voisi kehittää monipuolistamalla tuokioiden sisältöä muun muassa suunnittele- malla ja toteuttamalla niin sanotut laulukortit. Lisäksi tutkimustu- loksista tuli esiin musiikkikasvatuksen merkitys lapsen fyysisen ja sosiaali- sen kehityksen edistäjänä. (Peiponen 2014.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen toteutuksen prosessia. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään tutkimustavan, aineistonhankintamenetelmän ja aineiston analyysitavan valinnat sekä esitellään tutkimuksen käytännön toteutus. Lopuksi pohditaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

5.1 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimustapana oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Hirsjärven, Remksen & Sajavaaran (2009, 161) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kyse todellisen elämän kuvaamisesta ja tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Eskola & Suoranta (2008, 16–18) toteavat, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavoitteena saada esiin tutkittavien oma näkökulma, jolloin on tärkeää, että tutkija pitää omat asenteensa ja uskomuksensa erillään tutkimuskohteesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto on usein kooltaan melko pieni. Aineiston tiedellisyyden kriteeri ei ole määrä vaan laatu.

Tässä tutkimuksessa pyrkimyksenä oli saada selkeä kokonaiskuva ja tavoittaa päiväkodin henkilöstön omia näkemyksiä liittyen musiikkikasvatuksen merkitykseen 1–3-vuotiaille lapsille. Näin ollen päädyttiin kvalitatiiviseen tutkimustapaan. Aluksi oli suunnitelmassa, että opinnäytetyön yhteistyötahoiksi pyrittäisiin löytämään kaksi päiväkotia, mutta pohdinnan jälkeen päätin kuitenkin keskittyä tutkimaan musiikkikasvatusta yhdessä päiväkodissa. Työelämän yhteistyötahon etsimisen aloitin kartoittamalla ne Lahden kaupungin päiväkodit, joissa on kaksi 1–3-vuotiaiden ryhmää, jotta tutkimukseen saataisiin hieman suurempi määrä osallistujia. Sen jälkeen tiedustelin päiväkotien johtajilta sähköpostitse heidän kiinnostustaan ja mahdollisuuttaan opinnäytetyöprosessiin liittyvään yhteistyöhön. Olin yhteydessä yhteen päiväkodinjohtajaan kerrallaan ja odotin vastausta tiedusteluun, jotta yhteistyötahoksi ilmoittautumisessa ei tulisi päällekkäisyyksiä. Yhteistyötaho löytyi melko nopeasti. Sovimme päiväkodin johtajan kanssa alkutapaamisen, jossa keskustelimme tutkimusaiheesta sekä opinnäytetyöprosessin eri vaiheista. Tarkoituksena oli, että tutkimukseen osallistuisivat molempien 1–3-vuotiaiden lasten ryhmien työntekijät.

Aineistonhankintatavaksi valittiin kyselylomake. Kyselytutkimuksen hyväksi puoleksi koetaan, että sen avulla on mahdollisuus saada laaja tutkimusaineisto. Tutkimuksen kohderyhmä voi olla suuri ja kyselyn avulla voidaan selvittää useita asioita. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Tässä tutkimuksessa tavoitteena oli saada kattava aineisto ja kyselylomakkeen arvioitiin vastaavan hyvin siihen tarkoitukseen, sillä kyselylomakkeen käyttö teki mahdolliseksi antaa vastaajille pitkä vastausaika, jolloin he voivat rauhassa pohtia ja muotoilla vastauksiaan sekä tarvittaessa täyttää lomakkeen pienissä osissa.

Hirsjärven ym. (2009, 195, 197–200) mukaan kyselytutkimus sisältää myös haasteita. Siitä, kuinka vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen, ei voi saada täyttä varmuutta. Etukäteen ei voida tietää, millainen tietämys vastaajilla on tutkittavasta aiheesta. Joissakin tapauksissa on mahdollista, että saatujen vastausten määrä jää pieneksi. Kyselylomakkeen avulla voidaan kerätä tutkimusaineistoa muun muassa käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista ja asenteista. Usein lomake sisältää lisäksi vastaajiin itseensä kohdistuvia taustakysymyksiä. Lomakkeen laadinta ja kysymysten huolellinen suunnittelu edesauttavat tutkimuksen onnistumista. Kysymyksiä voi laatia usealla eri tavalla. Yleisesti käytetyt kolme muotoa ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset ja asteikkoihin eli skaaloihin perustuva kysymystyyppi.

Tässä tutkimuksessa käytetyt kysymystyyppit olivat avoimet kysymykset ja monivalintakysymykset ja ne määritellään seuraavaksi tarkemmin. Hirsjärven ym. (2009, 198–199, 201) mukaan avoimella kysymyksellä tarkoitetaan vain kysymyksen esittämistä ja tyhjän tilan jättämistä vastaukselle, kun taas monivalintakysymyksessä tutkija on tehnyt valmiit, numeroidut vastausvaihtoehdot, joista vastaaja esimerkiksi rastittaa itselleen sopivimman vaihtoehdon. Avoimien kysymysten etuna pidetään vastaajien mahdollisuutta kertoa todellisista ajatuksistaan ja toisaalta monivalintakysymysten ajatellaan tuottavan täsmällisiä, vähemmän kirjavia vastauksia.

Koska tavoitteena oli, että varhaiskasvattajat saisivat vapaasti kertoa tutkimusaiheeseen liittyvistä näkemyksistään, niin lomakkeessa päädyttiin käyttämään suurimmaksi osaksi avoimia kysymyksiä. Kyselylomake koostui taustatietokysymyksistä ja tutkimusaihekysymyksistä. Taustatietokysymykset sisälsivät yhden monivalintakysymyksen ja kaksi avointa kysymystä. Monivalintakysymyksellä selvitettiin vastaajan työtehtävä päiväkodissa ja kahden avoimen kysymyksen avulla selvitettiin musiikin roolia varhaiskasvattajien omassa elämässä sekä sitä, onko varhaiskasvattajilla musiikkiin liittyviä opintoja. Tutkimusaihekysymykset sisälsivät viisi avointa kysymystä koskien tutkimusaihetta.

Päiväkodin puolesta opinnäytetyön ohjaajana toimineen työntekijän kanssa päätettiin yhteisymmärryksessä sopivaksi vastausajaksi kaksi viikkoa, sillä viikko olisi liian lyhyt aika ja kahden viikon ylittävän vastausajan ajateltiin olevan liian pitkä, mikä olisi voinut johtaa esimerkiksi vastaamisen unohtamiseen. Tutkimuskysymykset ohjasivat kyselylomakkeen kysymysten laadintaa. Tavoitteena oli laatia kysymykset niin, että ne tuottaisivat mahdollisimman kattavia vastauksia tutkimusaiheeseen sekä välttää sellaista kysymyksen asettelua, johon olisi mahdollista vastata vain ”kyllä” tai ”ei”.

Kysely toteutettiin lokakuussa 2017. Olimme sopineet, että vien kyselylomakkeet henkilökohtaisesti päiväkotiin, jossa kävimme opinnäytetyön ohjaajan kanssa lomakkeen kysymykset läpi. Hän jakoi kyselyt molempien 1–3-vuotiaiden lasten ryhmien kaikille työntekijöille ja lomakkeet palautettiin

hänelle. Noudin kyselylomakkeet sovittuna ajankohtana päiväkodista. Kyselyyn vastasi yhteensä kahdeksan varhaiskasvattajaa, joista viisi on varhaiskasvatuksen hoitajia, yksi varhaiskasvatuksen avustaja ja kaksi varhaiskasvatuksen opettajia.

Tutkimusaineisto analysoitiin teemoittamalla sitä suhteessa tutkimuskysymyksiin. Eskolan & Suorannan (2008, 174–175) mukaan teemoittelun tarkoituksena on nostaa tutkimusaineistosta esiin tutkimustehtävän kannalta keskeiset aiheet. Teemoittelu edellyttää tietoperustan ja empirian vuorovaikutusta. Tutkimustekstissä se näyttäytyy niiden lomittumisena toisiinsa. Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla jokaisen lomakkeen läpi muutaman kerran. Näiden lukukertojen aikana havaitsin jo vastauksista samankaltaisuuksia, joista pystyin muodostamaan erilaisia teemoja. Esimerkiksi vastausten osat, jotka kuuluvat lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Tämän jälkeen merkitsin tiettyyn teemaan kuuluvia asioita eri väreillä ja sijoitin niitä kunkin tutkimuskysymyksen alle. Tutkimustulosten kirjoittamista varten muodostin neljä eri osa-aluetta, joissa käsittelin saatua tutkimusaineistoa.

5.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eskola & Suoranta (2008, 52, 56–57) toteavat, että tutkimuksen eettisiin kysymyksiin ei voi olla yhtä ainoaa, oikeaa säännöstöä ja siksi tutkijan täytyy tehdä näitä ratkaisuja itse. Tutkimuksen teon tulee olla ihmisarvoa kunnioittavaa ja jokaisen tutkimuksen osallistujan täytyy saada riittävä informaatio tutkimuksen luonteesta, tavoitteesta ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Tutkijan täytyy huomioida tutkimustietoja julkaistessaan luottamuksellisuuden säilyttäminen ja anonymiteettisuoja. Mitä arkaluontoisempaa aihetta tutkimuksessa käsitellään, sitä tarkemmin siihen osallistuvien henkilöiden anonymiteettiä on suojattava. Periaatteena on pidettävä sitä, että tutkittavien henkilöllisyyden selvittäminen on mahdollisimman vaikeaa.

Ahtialan päiväkodin kanssa yhteistyötä aloitettaessa sovin opinnäytetyön ohjaajan kanssa, että päiväkodin nimi saa näkyä tutkimusraportissa, koska kyse ei ollut arkaluontoisesta tutkimusaiheesta. Sovimme myös, että tulisin itse kertomaan vielä tutkimukseen liittyvistä asioista ja jakamaan kyselylomakkeet sen kohderyhmänä olleille työntekijöille. Kyselyn toteuttamisen tullessa ajankohtaiseksi opinnäytetyön ohjaajaksi vaihtui toinen työntekijä. Hänen kanssaan sovimme niin, että hän huolehtii lomakkeiden jakamisesta ja keräämisestä. Toin kyselylomakkeen alussa olevissa saatesanoissa esille sen, kuka olen ja mistä tutkimuksessa on kyse.

Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuden toin esiin ilmaisemalla ”pyydän Sinua vastaamaan.” Jälkeenpäin ajatellen olisin voinut ilmaista osallistumisen vapaaehtoisuuden vielä selkeämmin, mutta luonnollisesti jokaisella työntekijällä oli mahdollisuus halutessaan olla osallistumatta tutkimukseen. Kyselyn vastaajien anonymiteettiä suojattiin niin, ettei kyselylomakkeessa kysytty vastaajan nimeä ja tutkimusraportin valmistuttua tutkimusaineisto hävitetään. Tutkimusraporttiin sisältyvät aineistolainaukset eivät myöskään sisällä mitään tietoa vastaajista.

Kaikissa tutkimuksissa on keskeistä pyrkiä arvioimaan sitä, kuinka luotettava tehty tutkimus on. Keskeiset käsitteet luotettavuutta pohdittaessa ovat tutkimuksen reliaabelius ja validius. Reliaabeliudella tarkoitetaan mitaustulosten toistettavuutta. Esimerkiksi jos kaksi arvioijaa päätyvät samanlaisiin tuloksiin, niin tuloksen voidaan todeta olevan reliaabeli. Validiudella tarkoitetaan pätevyyttä eli pystyttiinkö valittua tutkimusmenetelmää käyttäen mittaamaan sitä, mitä oli tarkoitus mitata. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, jos tutkija selostaa huolellisesti tutkimuksen toteuttamisen kaikkia eri vaiheita. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.) Tämän tutkimuksen luotettavuutta heikentäväksi tekijäksi voidaan todeta osallistujien pieni joukko sekä se, että täysin samasta näkökulmasta tehtyjä tutkimuksia löytyi vähän. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että valittu tutkimusmenetelmä antoi vastauksia asetettuun tutkimustehtävään.

6 TULOKSET

Tutkimusaihekysymysten tuottamat tutkimustulokset jaettiin kolmeen pääteemaan tutkimuskysymyksiin peilaten ja jokaista pääteemaa käsitellään omassa alaluvussa. Teemat ovat musiikin rooli lapsiryhmän toiminnassa, musiikkikasvatuksen merkitys 1–3-vuotiaille lapsille ja musiikkikasvatuksen kehittäminen lapsiryhmässä ja päiväkodissa. Tutkimukseen osallistuneilta varhaiskasvattajilta kysyttiin kyselylomakkeen taustatietokysymyksissä musiikin merkityksestä heidän omassa elämässään sekä sitä, suoritavatko he tai ovatko suorittaneet musiikkiin liittyviä opintoja. Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään tutkimustulokset, jotka liittyivät näihin teemoihin.

6.1 Musiikin rooli varhaiskasvattajien omassa elämässä

Musiikin merkitystä varhaiskasvattajien omassa elämässä koskevaan kysymykseen vastasi kaikki kahdeksan varhaiskasvattajaa. Vastauksista kävi ilmi, että musiikki on jollakin tavalla osana jokaisen varhaiskasvattajan elämää. Noin puolet varhaiskasvattajista kertoi, että musiikilla on suuri merkitys heidän elämässään.

Musiikin roolia omassa elämässä kuvailtiin erilaisina siihen liittyvinä harrastuksina. Seitsemän varhaiskasvattajaa kahdeksasta kertoi kuuntelevansa musiikkia vapaa-ajallaan. Yli puolet varhaiskasvattajista kertoivat käyvänsä keikoilla tai konserteissa. Kolmen varhaiskasvattajan vastauksista tuli esiin, että he laulavat vapaa-ajallaan ja yksi varhaiskasvattaja kertoi soittavansa itse. Musiikin vaikutuksia omaan itseensä käsitteli puolet varhaiskasvattajista. Musiikki koettiin välineeksi rauhoittumiseen ja rentoutumiseen sekä energian tuojaksi. Lisäksi vastauksista kävi ilmi musiikin toimivan apuna ajatusten ja tunteiden käsittelyssä.

Musiikki merkitsee minulle rauhoittumista ja omissa ajatuksissa oloa.

Musiikki rentouttaa ja antaa inspiraatioita. Lenkillä antaa rytmiä, palauttaa mieleen muistikuvia, rauhoittaa, rentouttaa.

Viisi varhaiskasvattajaa kahdeksasta toi esiin musiikin roolin omassa työssään kertoessaan musiikin roolista elämässään. Kaikkien viiden varhaiskasvattajan vastauksista kävi ilmi, että lapsille ja lasten kanssa lauletaan päivittäin. Lisäksi yhdessä vastauksessa mainittiin loruttelu lasten kanssa ja yksi varhaiskasvattaja kertoi rytmitelevänsä lasten kanssa.

Kahdeksasta varhaiskasvattajasta kukaan ei suorittanut musiikkiin liittyviä opintoja kyselyn toteuttamisen ajankohtana. Puolet varhaiskasvattajista kertoi heillä olevan aiempia musiikin opintoja. Varhaiskasvattajista kolmella oli taustallaan pianonsoiton opintoja ja kahdella varhaiskasvattajalla laulun opiskelua. Kolme varhaiskasvattajaa oli opiskellut lapsuudessa tai nuoruudessa ja yksi varhaiskasvattaja mainitsi suorittaneensa musiikkiin liittyviä koulutuksia työn puolesta.

6.2 Musiikin rooli lapsiryhmän toiminnassa

Kaikkien kyselyyn osallistuneiden varhaiskasvattajien vastauksista tuli ilmi, että musiikki on osana 1–3-vuotiaiden lasten ryhmien toimintaa. Keskeisinä teemoina tulivat esiin musiikin rooli erilaisissa päivittäisissä arjen tilanteissa, musiikin rooli lasten leikeissä sekä ohjattu musiikkikasvatus.

Suuri merkitys (musiikilla), lapset ovat alle 3v. ja heidän kanssaan laulellaan päivittäin.

Musiikki on mukana päivittäin arjessa.

Yli puolet varhaiskasvattajista kertoi musiikin olevan osana erilaisissa perushoidon tilanteissa sekä odottelutilanteissa. Varhaiskasvattajien mukaan näissä tilanteissa pääasiassa lauletaan. Kaksi varhaiskasvattajaa mainitsi myös laululeikkejä, soittamista ja loruttelua käytettävän odottelu- ja perushoidon tilanteissa.

Musiikkia odotustilanteissa (esim. odottaessa sisäänpääsyä Piiri pieni pyörii, Karhu nukkuu jne.)

Päivittäin eri tilanteissa (pukemis-, odottelu-, nukkumis- ym. tilanteissa) laulellaan ja soitellaan + lorutellaan.

Kuusi kahdeksasta kyselyyn vastanneesta varhaiskasvattajasta toi esiin musiikin roolin liittyen päiväuniin. Tutkimusaineistosta kävi ilmi, että päiväunille käytäessä lapsille pääasiassa soitetaan cd-levyltä rauhoittavaa musiikkia. Yksi varhaiskasvattaja kertoi hyräilevänsä lapsille nukuttaessaan heitä. Varhaiskasvattajista kaksi mainitsi musiikin lapsia rauhoittavana asiana päiväunien yhteydessä.

Kaksi varhaiskasvattajaa kahdeksasta kertoi, että musiikkia käytetään aamupiirissä. Lisäksi kolme varhaiskasvattajaa mainitsivat musiikkia hyödynnettävän lasten ohjatussa liikunnassa.

Aamulla meillä on aamupiiri, jossa laulamme joka aamu viikonpäivälaulun ja nimilaulun.

Liikuntatuokioissa myös musiikilla on vahva rooli suorituksessa ja sen jälkeisessä rentouttamisessa.

Yli puolet varhaiskasvattajista toi esiin musiikin olevan mukana lasten leikeissä. Musiikin rooli lasten leikeissä ilmenee enimmäkseen laulamisenä. Aikuinen laulaa lapsille tai lasten kanssa omasta aloitteestaan tai aikuinen liittyy mukaan lapsen aloittamaan tai ehdottamaan lauluun. Yksi varhaiskasvattajista mainitsi musiikin merkityksen myös lapsen yksilöllisessä huomioimisessa lapsiryhmän arjessa.

Kahdenkeskeistä aikaa- laululeikkiä, sormileikkiä, pienimmät ovat aikuisen sylissä esim. 9 kk ja 10 kk ikäiset lapset.

Kaikkien kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien mukaan 1–3-vuotiaiden lasten ryhmissä on ohjattua musiikkikasvatusta ja sitä toteutetaan keskimäärin kerran viikossa. Kolme varhaiskasvattajaa kahdeksasta kertoi ohjattua musiikkikasvatusta järjestettävän vähintään kerran viikossa ja yksi varhaiskasvattajista mainitsi, ettei ohjattua musiikkikasvatusta ole joillakin viikoilla ollenkaan. Kaksi kyselyyn vastanneista liitti myös aamupiirin osana olevan musiikin ohjatuksi musiikkikasvatukseksi. Viisi varhaiskasvattajaa kertoi ohjatun musiikkikasvatuksen toteutuksesta ryhmässä. Kaksi varhaiskasvattajaa mainitsi, että ohjatun musiikkikasvatuksen toteutuksesta vastataan ryhmässä vuorotellen.

Toiveiden mukaan aina kerran tai useamminkin viikossa (ohjattua musiikkikasvatusta).

Kerran viikossa vuorotellen suunnitellaan musiikkituokio, jossa on joko koko ryhmä tai osa ryhmästä mukana.

Kaikki kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat kertoivat siitä, mitä ohjattu musiikkikasvatus lapsiryhmässä sisältää. Vastauksista selvisi, että ohjattu toiminta sisältää yleisimmin laulamista sekä laulu-leikkejä. Noin puolet varhaiskasvattajista mainitsi erilaisten soitinten käytön ohjatussa musiikkikasvatuksessa. Lisäksi varhaiskasvattajista kaksi mainitsi havainnollistavien esineiden kuten kuvien ja käsinukkien hyödyntämisen osana ohjatun musiikkikasvatuksen toteutusta.

Kun musiikkia on, se on usein laulutuokio ja/tai laululeikkejä.

Toiminnat sisältävät ohjattuja laulu-leikkituokioita, joissa käytetään kuvia ja esineitä asioiden havainnollistamiseen. Erilaiset rytmisoihtimet ovat myös välillä mukana.

Kysymykseen siitä, millaisia asioita on tärkeää huomioida suunniteltaessa ja toteutettaessa musiikkikasvatusta 1–3-vuotiaille lapsille, keskeisiksi teemoiksi nousivat toiminnan kesto ja sisältö. Puolet kahdeksasta kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista toivat esiin toiminnan pituuden keskeisenä asiana musiikkikasvatuksen toteutuksessa. Vastausten mukaan 1–3-vuotiaille lapsille toteutettavan ohjatun musiikkikasvatuksen tulee olla lyhytkestoista. Yksi varhaiskasvattajista mainitsi sopivaksi pituudeksi 15 minuuttia.

Hetket ovat sopivan pituisia → lyhyitä, jotta mielenkiinto säilyy loppuun saakka.

Yli puolet kyselyn vastaajista kertoivat vastauksissaan pitävänsä tärkeänä toiminnan sisältöön liittyen, että lasten kanssa laulettavat laulut ovat ikäryhmälle sopivia. Vastausten mukaan laulut tulee valita niin, että ne ovat helposti omaksuttavia. Yksi varhaiskasvattajista mainitsi, että pienten lasten kanssa laulettavissa lauluissa voi olla lyhyet säkeistöt ja myös riittävän rauhallinen tempo eli esitysvauhti. Lisäksi yksi varhaiskasvattaja toi esiin lapsiryhmän jakamisen, jolloin pienemmillä lapsilla voi olla vielä helpompia lauluja kuin vanhemmillä lapsilla. Kolmen varhaiskasvattajan vastauksista kävi ilmi, että laululeikit osana ohjattua musiikkikasvatusta tukevat laulujen oppimista, tuovat vaihtelua toimintaan ja lisäävät lasten jaksamista heidän päästessään välillä liikkumaan musiikin mukana. Lapsille tuttujen laulujen laulamista ja yleisesti toiston merkitystä ohjatussa musiikkikasvatuksessa piti tärkeänä seitsemän varhaiskasvattajaa kahdeksasta.

Mukana aina tuttuja lauluja, etteivät kaikki laulut olisi vieraita.

Soittimien käytön osana ohjattua musiikkikasvatusta koki keskeisenä asiana puolet kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista. Vastausten mukaan erilaisten soittimien käyttö tuo piristystä toiminnan sisältöön, mahdollistaa lapsille soittimiin tutustumisen ja toimintaan osallistumisen oman toiminnan kautta. Yksi varhaiskasvattajista toi esiin, että soittamisen tulee olla lapselle aina vapaaehtoista. Kaksi varhaiskasvattajaa kahdeksasta mainitsi ohjatussa musiikkikasvatuksessa tärkeäksi asiaksi toiminnan havainnollistamisen lapsille kuvien tai esineiden avulla.

Konkretiaa mukaan (esim. jos lauletaan eläimistä, muovieläin, kuva jne.)

Lasten mielenkiinnon kohteiden havainnointia piti tärkeänä kolme kahdeksasta kyselyyn vastanneesta varhaiskasvattajasta. Vastauksista selvisi, että lapsia kiinnostavien teemojen sekä laulujen ja leikkien huomioiminen ohjatussa toiminnassa koetaan tärkeäksi. Aikuisen roolia osana 1–3-vuotiaiden ohjattua musiikkikasvatusta käsitteli kolme varhaiskasvattajaa. Aikuisen tehtäväksi nähtiin toiminnan sujumisesta huolehtiminen ja lasten havainnointi.

Havainnoida mus.hetken aikana, mitkä laulut/musiikki kiinnostavat.

Aikuinen näyttää mallia ja antaa selkeät ohjeet. Edetään hitaasti ja odotetaan, että kaikki pääsevät mukaan.

6.3 Musiikkikasvatuksen merkitys 1–3-vuotiaille lapsille

Varhaiskasvattajien näkemysten mukaan musiikkikasvatuksen vaikutukset 1–3-vuotiaaseen lapseen ovat monipuoliset. Viisi varhaiskasvattajaa kahdeksasta toivat esiin musiikkikasvatuksen merkityksen lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Tähän kehityksen osa-alueeseen liittyviä vaikutuksia maininneista varhaiskasvattajista kaikki toivat esiin musiikkikasvatuksen merkityksen kielen kehitykseen. Kaksi varhaiskasvattajaa tarkensi, että musiikkikasvatus vaikuttaa sanavaraston laajenemiseen ja yhdessä vastauksessa mainittiin sen vaikutus sanojen ääntämisen harjaantumiseen. Kahden varhaiskasvattajan näkemyksen mukaan musiikkikasvatus tukee yleisesti itseilmaisua.

Matemaattisen ajattelun kehittyminen musiikkikasvatuksen seurauksena kävi ilmi kahdesta vastauksesta. Tässä yhteydessä musiikkikasvatuksen vaikutukseksi määriteltiin rytmittäjän kehittyminen. Lisäksi yhdessä vastauksessa mainittiin, että musiikkikasvatus tukee lapsen muistin kehittymistä ja yksi varhaiskasvattaja toi esiin musiikin merkityksen keskittymiskykyä parantavana asiana. Musiikkikasvatuksen merkityksen 1–3-vuotiaan lapsen motoriseen kehitykseen toi esiin kaksi varhaiskasvattajaa.

(Musiikki) tukee liikuntaa ja liikunnallisten taitojen kehittymistä.

Kaikki kyselyyn vastanneet varhaiskasvattajat käsittelivät vastauksissaan musiikkikasvatuksen emotionaalisia vaikutuksia lapseen. Kuusi kahdeksasta varhaiskasvattajasta kuvaili musiikkikasvatuksen olevan lapselle mielihyvän tuottaja. Puolet varhaiskasvattajista toivat esiin musiikkikasvatuksen merkityksen lasta rauhoittavana asiana. Yksi varhaiskasvattaja mainitsi vastauksessaan, että musiikkikasvatus kehittää myös lapsen omaa tunnelmaisua.

(Musiikki) luo iloa ja riemua lapsille.

Lapsi innostuu musiikista, rytmeistä. Ryhmässämme jo alle 1-vuotias poika liikuttaa itseään musiikin mukaan, jos on mieluisa laulu.

Musiikki myös rauhoittaa lapsia pysähtymään ja kuuntelemaan.

(Musiikki) antaa tunteille tilaa ja auttaa tunteiden ilmaisussa (esim. tunnelukat avautuvat helpommin.)

Hieman yli puolet varhaiskasvattajista koki, että musiikkikasvatus on merkityksellistä lapsen sosiaaliselle kehitykselle. Teemoiksi nousivat ryhmässä toimiminen ja vuorovaikutus. Kolme varhaiskasvattajaa mainitsi vastauksessaan ryhmätoiminnan ja kaksi varhaiskasvattajaa vuorovaikutuksen. Varhaiskasvattajista yksi mainitsi sekä ryhmätoiminnan että vuorovaikutuksen. Ryhmässä toimimisen taitojen kehittymisen osalta tuotiin esiin, että lapsi oppii ottamaan toiset huomioon, hyväksymään muut lapset osana ryhmää ja odottamaan omaa vuoroaan.

Vuorovaikutustaitojen kehittymiseen musiikkikasvatuksen nähtiin vaikuttavan siten, että lapsi oppii kuuntelemaan toisia. Yhden varhaiskasvattajan näkemys oli, että musiikkikasvatus mahdollistaa jokaiselle lapselle osallistumisen taitojensa mukaisesti ja sen myötä lapselle syntyy kokemus ryhmään kuulumisesta. Kysymykseen musiikkikasvatuksen merkityksestä 1–3-vuotiaalle lapselle yksi varhaiskasvattaja mainitsi lapsen kulttuurisen ymmärryksen kehittymisen. Lapsi saa kokemuksia kotimaansa kulttuuriin, esimerkiksi suomalaisiin juhlapyyhiin liittyvästä musiikista.

6.4 Musiikkikasvatuksen kehittäminen lapsiryhmässä ja päiväkodissa

Kysymykseen musiikkikasvatuksen kehittämisestä lapsiryhmässä ja päiväkodissa vastasi seitsemän kahdeksasta kyselyyn vastanneesta varhaiskasvattajasta. Viisi varhaiskasvattajaa käsitteli vastauksissaan musiikkikasvatuksen kehittämistä lapsiryhmässä ja kaksi varhaiskasvattajaa käsitteli vastauksissaan musiikkikasvatuksen kehittämistä sekä lapsiryhmän että päiväkodin näkökulmasta.

Noin puolet varhaiskasvattajista koki, että musiikki voisi olla vahvemmin mukana lapsiryhmän arjessa. Vastauksista kävi ilmi, että musiikkia voisi hyödyntää nykyistä enemmän erilaisissa tilanteissa päivän aikana.

Kehosoittimia ja rytmittelyä enemmän myös muihin tuokioihin ja odotushetkiin ja perushoitotilanteisiin.

Vielä enemmän musiikkia ja eri soittimia arkeen.

Ohjatun musiikkikasvatuksen toteutuksen kehittämisen mainitsi yksi varhaiskasvattaja. Vastauksessa todettiin, että ohjattua musiikkikasvatusta toteutettaessa lapsiryhmän voisi useammin jakaa pienryhmiä. Yhden varhaiskasvattajan näkemyksen mukaan lapsen yksilöllisyys tulee huomioida musiikkikasvatusta toteutettaessa. Lapsella tulee olla mahdollisuus opetella asioita ikätasonsa ja kehitysvaiheensa mukaisesti.

Kaksi kysymykseen vastanneista seitsemästä varhaiskasvattajasta olivat kiinnostuneita varhaiskasvatuksessa toteutettavaan musiikkikasvatukseen liittyvistä koulutuksista. Vastauksissa toivottiin esimerkiksi koulutusta, joka olisi suunnattu juuri 1–3-vuotiaiden lasten kanssa työskenteleville. Kaksi varhaiskasvattajaa toi esiin tarpeen saada soittotaitoisia työntekijöitä päiväkotiin. Tähän liittyen yksi varhaiskasvattaja käsitteli vastauksessaan lasten suhdetta elävään musiikkiin.

Enemmän elävää musiikkia ja vähemmän cd:ltä soitettua. Lapset ovat ”vieraantuneita” elävästä musiikista. Olen huomannut, että kun elävä musiikki säestää, niin mukana laulaminen muuttuu paljon vaikeammaksi, vaikka aikuiset laulaisivatkin ja toimisivat ”esilaulajina”.

Aikuisen roolin toi esiin kaksi varhaiskasvattajaa musiikkikasvatuksen kehittämistä koskevassa kysymyksessä. Vastauksista selvisi, että lapsia tulee havainnoida, jotta heidän mielenkiinnon kohteet saadaan selville ja aikuisen tehtävänä on innostaa lapsia osallistumaan näyttämällä itse esimerkkiä ja neuvomalla heitä. Koko päiväkodin musiikkikasvatuksen kehittämisen kohteiksi yksi varhaiskasvattaja mainitsi koko päiväkodin yhteisen musisoinnin lisäämisen ja kaksi varhaiskasvattajaa toi esiin ulkopuolisen tahon tuottamat musiikilliset kokemukset.

Enemmän talon yhteisiä musiikkituokioita ja mahdollisuuksien mukaan lasten konserttien vierailuja päiväkotiin tai lähiympäristöön.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimustehtävänä oli selvittää päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvattajien näkemyksiä musiikkikasvatuksen merkityksestä 1–3-vuotiaille lapsille. Luvussa 7.1 nostetaan esiin keskeiset tulokset, jotka antavat vastauksia tutkimustehtävään ja niitä verrataan tutkimuksen tietoperustaan sekä aiempiin tutkimuksiin. Luvussa 7.2 pohditaan opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena.

7.1 Johtopäätökset

Varhaiskasvattajat kuvailivat musiikin roolia 1–3-vuotiaiden lasten päiväkodissa toteutettavassa varhaiskasvatuksessa laajasti. Musiikilla nähtiin olevan monia erilaisia rooleja lapsiryhmässä. Sitä käytetään spontaanisti osana arjen tilanteita sekä ennalta suunnitelluissa tilanteissa. Dahl & Seppälä (2013) sekä Lindroos (2015) tekivät tutkimuksissaan samankaltaisen johtopäätöksen musiikin roolista lapsiryhmän arjessa. Varhaiskasvattajat toivat esiin myös musiikin roolin lasten leikeissä. Ruokonen (2009, 25) toteaa, että lapsi voi vapaan leikin aikana ilmaista laulaen ajatuksiaan tai päivän tapahtumia luontevasti. Hän kehottaa kasvattajaa vaalimaan tätä ennalta suunnittelematonta lauluimprovisaatiota osallistumalla siihen rohkeasti itse. Ahonen (2017, 200) toteaa, että musiikin olemassaolo tulee tiedostaa varhaiskasvatuksen arjessa koko ajan, ei pelkästään yksittäisissä musiikkituokioissa. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että musiikki koetaan tärkeäksi osaksi arkea ja sen monien hyödyntämistapojen voi tulkita kertovan siitä, että musiikin käyttö on helppoa ja onnistuu tarvittaessa myös ilman suuria järjestelyjä.

Ohjattua musiikkikasvatusta toteutetaan 1–3-vuotiaiden lapsiryhmässä keskimäärin kerran viikossa varhaiskasvattajien pääasiassa vuorotellen järjestämänä musiikkituokiona. Ohjatun toiminnan sisältö on samankaltaista kuin mitä Dahlin & Seppälän (2013) tutkimustuloksissa ilmeni. Ahosen

(2017, 200) mukaan musiikki on ollut osa varhaiskasvatusta aina ja moneen lapsiryhmään on muodostunut hienoja musiikkiin liittyviä perinteitä sekä toimintatapoja. Perinteinen musiikkikasvatus, joka sisältää lasten kanssa laulamista, loruttelua, soittamista ja rytmittelyä, on hyvin tuttua varmasti kaikille varhaiskasvattajille. Ahonen (2017, 201) tuo esiin myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Opetushallitus 2016) sisältyvän määritelmän, jonka mukaan musiikin mahdollisuuksia tulee huomioida myös elämyksellisyyden näkökulmasta. Sen ansiosta musiikin merkitys lapsen elämässä ei perustu vain siihen, tuleeko hänestä lahjakas laulaja tai pianisti. Musiikki voi olla merkityksellinen asia lapsen elämässä monella muullakin tavalla.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että perinteinen ohjatun musiikkikasvatuksen toteutustapa on edelleen suosittua päiväkodeissa. Sen voisi tulkita kertovan siitä, että perinteinen ohjatun musiikkikasvatuksen toteutustapa koetaan kuitenkin toimivaksi, sillä se mahdollistaa monipuolisen ohjatun toiminnan järjestämisen. Yhden varhaiskasvattajan toteamuksen siitä, ettei ohjattua musiikkikasvatusta ole joillakin viikoilla ollenkaan, voi ajatella johtuvan ainakin siitä, että lapsiryhmissä on paljon erilaisia asioita hoidettavana samanaikaisesti ja välillä myös vähän henkilökuntaa. Tämä johtaa usein siihen, että keskitytään perushoittoon ja joustetaan ohjatusta toiminnasta.

Musiikkikasvatuksella nähtiin olevan monia eri vaikutuksia 1–3-vuotiaan lapsen kehityksen eri osa-alueisiin. Musiikkikasvatuksen monipuoliset vaikutukset lapseen totesivat tutkimuksissaan myös Lindroos (2015) sekä Dahl & Seppälä (2013). Varhaiskasvattajien vastauksista nousivat keskeisinä teemoina musiikkikasvatuksen vaikutukset lapsen sosiaaliseen kehitykseen, kognitiivisen kehityksen osalta erityisesti kielen kehitykseen sekä musiikkikasvatuksen emotionaaliset vaikutukset lapseen. Ruokonen (2000, 81) toteaa myös musiikkikasvatuksen kehittävän lasta kokonaisvaltaisesti. Se edistää lapsen kognitiivisia, sosioemotionaalisia ja psykomotorisia valmiuksia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2016, 20) mukaan lapsen oppimista edistävät myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet. Lisäksi oppimisen ja osallisuuden näkökulmasta tärkeitä asioita ovat rooli vertaisryhmän jäsenenä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta.

Yksi varhaiskasvattaja mainitsi musiikkikasvatuksen merkityksen lapsen kulttuurisen ymmärryksen edistäjänä. Ruokonen (2009, 28) toteaa, että musiikkikasvatuksen tarkoituksena on myös suomalaisen kulttuuriperinteen välittäminen. Musiikki kehittää lapsen omaan kulttuuriin liittyvää musiikillista identiteettiä ja auttaa lasta jäsentämään muuta maailmaa. Ruokonen (2009, 28) lisää, että lähtökohtana muihin kulttuureihin tutustumisessa ovat lasta lähellä olevat etniset kulttuurit tai Suomen etnisten vähemmistöjen kulttuureihin liittyvä musiikki. Johtopäätöksenä voidaan to-

deta musiikkikasvatuksella olevan merkitystä lapsen kehitykselle laaja-alaisesti ja näin ollen tutkimustulokset vahvistavat musiikin käytön hyödyllisyyttä yhtenä lapsen kehityksen edistäjänä.

Vastauksissa käsiteltiin myös sitä, millaisia asioita on tärkeää huomioida, kun suunnitellaan musiikkikasvatusta 1–3-vuotiaille lapsille. Keskeisenä pidettiin sopivaa toiminnan kestoa ja toiminnan sisällön osalta keskeisinä teemoina tulivat esiin laulamiseen liittyvät tekijät, soitinten käyttö ja toiston merkitys. Noin puolet varhaiskasvattajista mainitsivat myös lasten mielenkiinnon kohteiden havainnoinnin. Peiposen (2014) tutkimuksessa keskeisinä huomioitavina asioina tulivat myös esiin toiston merkitys ja lasten mielipiteiden huomioiminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 20) todetaan lasten aiempien kokemusten, mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen toimivan oppimisen perustana. Kiinnostava, tavoitteita sisältävä ja sopivan haasteellinen toiminta lisää oppimismotivaatiota. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2016, 42) mukaan leikinomainen musiikillinen toiminta edistää lasten kykyä hahmottaa musiikkia sekä äänen perusominaisuuksia; sen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa. Musiikillisen ilmaisun tulee sisältää laulamista, loruilua, tutustumista erilaisiin soittimiin, musiikin kuuntelua ja musiikin mukaan liikkumista. Tämän myötä lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta.

Ympäröivää äänimaailmaa tulee tarkkailla jo pienten lasten kanssa. Se luo perustaa äänten perusominaisuuksien oppimiselle. Äänimaailman havainnointia on hyödyllistä toteuttaa sekä spontaanisti arjen ääniä havainnoimalla että tavoitteellisesti suunnitellussa toiminnassa. (Ahonen 2017, 201.) Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ohjatun musiikkikasvatuksen suunnittelu on tärkeää, jotta toiminnasta muodostuisi jokaiselle lapselle myönteinen kokemus ja mahdollisuus oppimiseen. Ruokosen (2000, 81) mukaan hyvällä musiikkikasvattajalla on suunnittelun pohjana lapsen tarpeet ja hän kykenee joustamaan tilanteen niin vaatiessa lapsen ja lapsiryhmän vuorovaikutuksen tuntien.

Varhaiskasvattajilta kysyttiin musiikkikasvatuksen kehittämistä lapsiryhmässä ja päiväkodissa. Suurin osa varhaiskasvattajista koki, että musiikilla voisi olla nykyistä suurempi rooli lapsiryhmän arjessa. Oman osaamisen kehittäminen ja soittotaitoisten työntekijöiden löytäminen nähtiin myös kehitettävänä asioina. Dahlin & Seppälän (2013) tutkimuksen yhtenä osana oli musiikkikasvatuksen kehittäminen ja tutkimustuloksista selvisi, että työntekijät pitivät tärkeänä ammatillista kehittymistä ja musiikin hyödyntämistä enemmän osana arkea.

Kehityksen kohteiksi koettiin lisäksi koko päiväkodin yhteiset musiikki-tuokiot ja ulkopuolisen tahon tuottamat musiikilliset kokemukset. Ruokonen (2009, 25) toteaa, että lapsiryhmissä toteutettavan ohjatun musiikkikasvatuksen ohella koko päiväkodin yhteiset lauluhetket luovat myön-

teistä ilmapiiriä ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Lähes kaikki kyselyyn osallistuneet varhaiskasvattajat vastasivat musiikkikasvatuksen kehittämistä koskevaan kysymykseen, joten sen voi tulkita tarkoittavan heidän olevan kiinnostuneita musiikkikasvatuksen kehittamisestä. Musiikkikasvatuksen kehittämistä lapsiryhmässä käsiteltiin enemmän kuin sen kehittämistä koko päiväkodissa, mikä saattaa johtua siitä, että musiikkikasvatuksen toteutus lapsiryhmässä koetaan läheisempänä asiana ja tästä syystä myös ajatuksia sen kehittamisestä syntyy helpommin ja toimintaan on mahdollista tehdä muutoksia tarvittaessa lyhyessäkin ajassa.

Aikuisen rooli mainittiin käsiteltäessä musiikin roolia lapsiryhmän arjessa ja musiikkikasvatuksen kehittämistä lapsiryhmässä ja päiväkodissa. Aikuisen tehtäväksi määriteltiin lasten havainnointi, innostaminen ja ohjaaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 42) tuodaan myös esiin riittävän ohjauksen merkitys, kun lapsia tutustutetaan eri ilmaisumuotoihin. Kysyttäessä musiikin merkityksestä varhaiskasvattajien omassa elämässä kaikki kertoivat kokevansa sen osaksi omaa elämänsä ja yli puolet heistä toi esiin siinä yhteydessä musiikin roolin osana työtään. Tämän voisi tulkita niin, että jos musiikki on merkityksellinen asia omassa elämässä, niin se motivoi pohtimaan sen merkitystä myös osana omaa työtä.

7.2 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvattajien näkökulmasta musiikkikasvatuksen merkitystä 1–3-vuotiaille lapsille. Koen saavuttaneeni opinnäytetyölle asettamani tavoitteen hyvin. Yhteistyötahonani toimineessa Ahtialan päiväkodissa suhtauduttiin myönteisesti yhteistyöhön alusta alkaen. Kaikki varhaiskasvattajat, jotka olivat tutkimuksen kohderyhmänä, vastasivat kyselyyn. Kyselylomakkeen käyttö tutkimusaineiston hankintatapana osoittautui oikeaksi valinnaksi, sillä vastaukset tuottivat monipuolisesti tietoa tutkimuskysymyksiin, mikä kertoo lisäksi kysymysten laatimisen onnistumisesta. Tutkimusaineisto oli pääosin kattava, muutamaan kysymykseen osa tutkimukseen osallistujista oli vastannut hyvin lyhyesti. Sen vuoksi puhelimitse tehdyt lyhyet haastattelut olisivat saattaneet tuoda tutkimusaineistoon vielä laajuutta, mutta koen, etteivät joiltain osin niukat vastaukset kuitenkaan vaikuttaneet heikentävästi tutkimuksen kokonaistulokseen.

Opinnäytetyön tulokset vahvistivat aiemmissä tutkimuksissa saatuja tuloksia. Tietoperusta, jota käytin tässä työssä, tuki myös osaltaan tutkimuksen tuloksia. Tutkimukseen osallistuminen tarjosi varhaiskasvattajille mahdollisuuden pohtia omia näkemyksiään ja kokemuksiaan liittyen musiikkikasvatukseen. Sisällytin tutkimukseen myös musiikkikasvatuksen kehittämistä koskevan tutkimuskysymyksen, jotta varhaiskasvattajilla oli tilaisuus arvioida asiaa myös siitä näkökulmasta. Toivon, että tämän tutkimuksen myötä työelämän yhteistyötaho sai käsityksen musiikin roolista ja sen to-

teuttamisesta 1–3-vuotiaiden ryhmissä heidän päiväkodissaan tällä hetkellä. Yleisesti näkisin tämän tutkimuksen nostaneen osaltaan esiin musiikkikasvatuksen monipuolisia vaikutuksia lapseen sekä sen merkitystä osana varhaiskasvatusta. Musiikkikasvatuksen kehittämisen osalta kuvailin tutkimustuloksissa teemoittelun avulla saadun tiedon lisäksi varhaiskasvattajien mainitsemia yksittäisiäkin musiikkikasvatuksen kehittämiskohteita, sillä ajattelin, että tällä tavoin niistä saisi mahdollisimman paljon hyötyä.

Aloitin opinnäytetyöprosessini helmikuussa 2017 ja tavoitteenani oli saada opinnäytetyö valmiiksi joulukuussa 2017. Sain tutkimusaineiston kerättyä ja analysoitua laatimassani aikataulussa, mutta kirjoittaminen vei enemmän aikaa kuin alun perin ajattelin. Näin ollen opinnäytetyön valmistuminen siirtyi alkuvuoteen 2018. Koin kuitenkin, että toteutuneella aikataululla minulla on ollut mahdollisuus vielä pohtia työn sisältöä ja rakennetta ja näin saada aikaan eheä kokonaisuus.

Tietämykseni musiikkikasvatuksen merkityksestä lapselle oli vielä melko suppeaa aloittaessani opinnäytetyöprosessin. Tämän tutkimuksen myötä olen saanut runsaasti uutta tietoa musiikin merkityksestä ihmiselle yleisesti, musiikkikasvatuksen merkityksestä lapselle ja musiikin erilaisista käyttötavoista varhaiskasvatuksessa. Koen, että tämän tutkimuksen tekemisestä on minulle hyötyä myös ammatillisesti ja voin käyttää tietojani myöhemmin työssäni varhaiskasvattajana. Opinnäytetyöprosessin aikana syntyi ajatus, että jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia musiikkikasvatuksen merkitystä ja toteuttamista päiväkodissa havainnoinnin avulla tai selvittää lasten näkemyksiä päiväkodissa toteutettavasta musiikkikasvatuksesta haastattelemalla heitä.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2002). *Lapsen aika*. 6. painos. Helsinki: WSOY.

Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Dahl, M. & Seppälä, T. (2013). *Työntekijöiden näkemyksiä 3–5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä järjestettävästä musiikkikasvatuksesta*. Opin-
näytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu.
Haettu 6.6.2017 osoitteesta
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305219880>

Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 8.painos. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15.uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. (1993). *Musiikki varhaiskasvatuksessa*. Espoo: Fazer Musiikki Oy.

Krokvors, M. (2017). Laulaminen. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja*. Helsinki: Classicus Oy, 143–178.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. (2007). *Kehityopsykologia-Matkalla muutokseen*. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Lehtiranta, E. (2015). *Musiikki, henkisyys ja hyvinvointi*. Helsinki: Basam Books Oy.

Lindeberg-Piiroinen, A. (2017). Musiikin kuuntelu. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja*. Helsinki: Classicus Oy, 179–212.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (2017). Lapsi ja musiikki. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja*. Helsinki: Classicus Oy, 63–142.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Seppänen, E. (2017). Soittaminen. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja*. Helsinki: Classicus Oy, 213–272.

Lindeberg-Piiroinen, A., Seppänen, E. & Tarvonen, L. (2017). Musiikkikilisekunta. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.) *Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja*. Helsinki: Classicus Oy, 273–304.

Lindroos, I. (2015). *Musiikkituokion merkitys lapselle varhaiskasvatuksessa*. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Vaasan ammattikorkeakoulu. Haettu 7.6.2017 osoitteesta
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015112617906>

Opetushallitus (n.d.) Varhaiskasvatus. Haettu 9.6.2017 osoitteesta
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Opetushallitus (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Haettu 11.6.2017 osoitteesta
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Peiponen, A. (2014). *Musiikkikasvatuksen kehittäminen päiväkodissa*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 31.1.2018 osoitteesta
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014112116236>

Ruokonen, I. (2000). Musiikki lapsen minuuden vahvistajana ja maailman rakentajana. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen. *Elämysten alkupoluilla-Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 73–84.

Ruokonen, I. (2009). Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa-Illoa, ihmettelyä ja tekemistä*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 22–29.

Ukkola-Vuoti, L. (2017). *Musikaaliset geenit*. Helsinki: Kustantamo S&S.

Varhaiskasvatuslaki 1973/36. Haettu 24.11.2017 osoitteesta
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

6. MITÄ ASIOITA ON MIELESTÄSI TÄRKEÄÄ HUOMIOIDA SUUNNITELTAESSA JA TOTEUTETTAESSA MUSIIKKIKASVATUSTA 1–3-VUOTIAILLE LAPSILLE?

7. MIKÄ ON OMAN NÄKEMYKSESI MUKAAN MUSIIKKIKASVATUKSEN MERKITYS 1–3-VUOTIAAN LAPSEN KASVULLE JA KEHITYKSELLE?

(lisää vastaustilaa seuraavalla sivulla)

8. MITEN KEHITTÄISIT 1-3-VUOTIAIDEN LASTEN MUSIIKKIKASVATUSTA OMASSA RYHMÄSSÄSI JA PÄIVÄKODISSANNE?

KIITOS VASTAUKSISTASI!